

Teologija homoseksualnosti

Petar ŠOLIĆ

HOMOSEKSUALNOST U SVJETLU BIBLIJE

Sveto pismo izričito spominje i *osuđuje* homoseksualnost, odnosno homoseksualno ponašanje. I Stari i Novi zavjet to jasno potvrđuju. Nije međutim dostatno navesti samo određene tekstove *Svetoga pisma* o tome predmetu, jer se vrlo lako mogu pogrešno protumačiti kao izolirani iz općeg svetopisamskog konteksta. Da bi se dobro uočio nauk *Svetoga pisma* o homoseksualnosti, treba u prvom redu vidjeti opći svetopisamski Božji plan o ljudskoj spolnosti, a tek onda u tome svjetlu analizirati pojedine tekstove. Tako ćemo i mi najprije iznijeti nekoliko temeljnih biblijskih načela o seksualnosti, odnosno o homoseksualnosti, a potom ćemo поближе vidjeti neke biblijske tekstove koji izričito spominju homoseksualnost.

Temeljna biblijska načela o homoseksualnosti¹

Biblijski autori ne gledaju na homoseksualnost fenomenološki nego *teologijski*, tj. pitaju se o tome koji odnos imaju određena seksualna ponašanja s obzirom na Boga, njegov zakon, ostvarenje Saveza, da li su na Božju slavu ili nisu, koji je Božji plan o spolnosti, postoji li neki odnos između vjerskih i seksualnih devijacija itd. *Biblija* gleda na homoseksualnost, kao i na druge stvarnosti, pod prizmom ostvarenja spasenja, Božjega plana i volje: homoseksualnost nije u Božjemu planu, nego od toga plana odskače, oduvara i protivi mu se.

Biblija osuđuje homoseksualnost u prvome redu i nadasve zbog njezine suprotnosti s Božjim planom o ljudskoj seksualnosti, koja je bitno *diferencirana u mušku i žensku* i kao takva usmjerena prokreaciji: "Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih. I blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju i sebi je podložite!" (Post 2, 27-28; usp. Post 2, 18-25). Kao muško i žensko čovjek je slika Božja. Dakle, seksualna različitost je konstitutivni element čovjekove

1 Usp. B. HÄRING, *nav. dj.*, str. 937-938; X. THÉVENOT, "Homosexualités masculines et morale chrétienne", *nav. dj.*, str. 189-215; D. TETTAMANZI, "Le persone omosessuali e la pastorale della Chiesa", u *nav. dj.*, Chiesa e persone omosessuali, str. 26-32.

bogosličnosti. Kao muško i žensko čovjek je od Boga blagoslovljen. Nepri-znavanje i nepoštivanje seksualne diferencijacije u biblijskoj perspektivi je zapravo napuštanje ispravna odnosa prema Bogu stvoritelju i oskrvrnjenje čovjekove bogosličnosti. Zato *Biblija* gleda u homoseksualnosti ne samo i u prvom redu seksualni nered i grijeh, već protivljenje Božjoj volji i naumu o čovjeku i njegovoj spolnosti, gleda u njoj idolatriju.

Drugi vrlo važan element u biblijskome gledanju na homoseksualnost je upotreba *bračne simbolike*, kojom se izražava odnos između Boga i Izraela (posebno prorok Hošea), što će Pavao primijeniti na odnos između Krista i Crkve. Heteroseksualnost je bitna za taj simbolički odnos. Zato je homoseksualnost u biblijskoj perspektivi naprosto nezamisliva, nešto što je potpuno pogrešno i što bitno remeti spomenutu bračnu simboliku. Ona je nešto što se toj simbolici protivi i zato je objektivni nered i zlo.

Treba nadalje da se zna da su seksualni neredi i aberacije u Izraelu bili *kažnjavani* kao zlodjela, i u Starom i u Novom zavjetu. Dovoljno se je samo sjetiti Pavlovih kataloga grijeha. Svakako da je i homoseksualnost, eksplicitno ili implicitno, uključena u tu osudu.

Bog je u svojoj biti stvaralačka ljubav. Čovjek kao slika Božja treba da također bude ljubav koja stvara. Seksualnost nije samo u službi međusobnog sjedinjenja, zajedništva i ljubavi između dviju osoba različitoga spola, već i u službi rađanja novih ljudskih života. Homoseksualnost se *protivi prokreaciji* biologijski, psihologijski i biblijski. Biblija nalaže muškarcu i ženi da rastu, da se množe i da napune zemlju (usp. Post 2, 28). To nije naredeno osobama istoga spola, jer to uostalom zbog ljudske naravi i Božjega plana i nije moguće, nego osobama različitoga spola. Zasnjenje te istine o ljudskoj osobi i spolnosti, kao plod istočnoga grijeha, vodi mnogim grijesima, također i na području spolnosti, pa i do same homoseksualnosti.

Biblija ne spominje izričito homoseksualnu sklonost niti je osuđuje, već samo homoseksualno *ponašanje i čine*. I to u prvom redu i gotovo isključivo homoseksualno ponašanje među muškarcima. Samo Rim 1, 24-31 spominje i žensku homoseksualnost. Takvo ponašanje jedan je od najjasnijih izraza čovjekove oporbe Bogu, njegova udaljenja od Boga, ono ide protiv istine ljudske naravi. Homoseksualna aktivnost je, veli Pavao, zapravo plod čovjekove udaljenosti od Boga (usp. Rim 2, 24-31). U tome smislu može se reći da se homoseksualnost osuđuje u prvome redu zbog protivljenja Božjoj volji i planu o čovjeku, a tek potom kao seksualni nered i prekršaj. Treba reći da se homoseksualni čini ne osuđuju jače nego drugi seksualni neredi i grijesi. Prema nekim autorima, *Biblija* nema pred sobom, kada osuđuje homoseksualnost, prave homoseksualce, već heteroseksualce koji se ponašaju kao homoseksualci.

Homoseksualnost se u *Bibliji* redovito osuđuje u *kontekstu drugih grijeha* kao što su idolatrija, promiskuitet, tjelesno silovanje, negostoprinstvo, protivnost prokreaciji itd. Neki tekstovi vide u njoj dio povijesti grijeha i sve većeg udaljavanja od Boga. To je osobito tekst o Sodomu (usp. Post 19, 1-29) po čemu se homoseksualnost naziva i sodomija, kao i tekst u Knjizi sudaca (usp. 19, 22-30). Drugi tekstovi osuđuju u prvome redu pogansko sakraliziranje muške prostitucije, dakle homoseksualnost koja se prakticirala na svetim mjestima za vrijeme orgijskih kulturnih čina (usp. Pnz 23, 18-19; 1

Kralj 14, 24; Job 36, 14). Homoseksualnost se u Bibliji osuđuje i zato da se Izabrani Narod ne povodi u zlu za drugim narodima, zbog ritualne čistoće koja se traži od Izabranoga Naroda itd.

Izričiti biblijski tekstovi o homoseksualnosti

Analizirajući pojedine biblijske tekstove koji govore o homoseksualnosti², autori na prvo mjesto stavljaju *Post 19, 1-29*, gdje se govori o sudbini Sodome i Gomore. Evo najvažnijeg dijela toga teksta: "Još ne bijahu legli na počinak, kad građani Sodome, mladi i stari, sav narod do posljednjeg čovjeka, opkole kuću. Zovnu Lota pa mu reku: Gdje su ljudi što su noćas došli k tebi? Izvedi nam ih da ih se namilujemo" (*Post 19, 4-5*).

Sodoma bi bila uništena zbog homoseksualnosti njezinih žitelja. Povijest Sodome uvjetovala je mnoge crkvene i društvene poglede, osude i zakone u pogledu homoseksualnosti.

Neki bi htjeli ne vidjeti u ovome tekstu osudu homoseksualnosti, već *odbijanje dužnosti gostoprimstva*. Ali to ne stoji jer je cijeli kontekst seksualne naravi i sveti se pisci kasnije upravo u tome smislu pozivaju na taj tekst. Moderna egzegeza kaže da su Sodomljani sagriješili prvenstveno zato što nisu dali gostoprimstvo anđelima, dok njihova homoseksualna težnja i strast prema strancima predstavlja jasan primjer moralnoga pada i opće pokvarenosti koji izazivaju Božju srdžbu i kaznu.

Da taj tekst govori o *pokušaju homoseksualnog silovanja* proizlazilo bi iz ovih indikacija: upotrebljava se glagol *yada* (upoznati), koji ima između ostalih i značenje seksualnog odnosa, potpunoga poznavanja osobe, pa i spolnoga; činjenica da su ljudi iz grada, mladi i stariji, oni koji to traže značilo bi da se tu radi o homoseksualnosti; činjenica da Lot nudi kao zamjenu svoje kćeri označavala bi da je čin kojemu se opire bio seksualne naravi.

Neki autori ne tumače, međutim, tako jednoznačno taj tekst, već mu pridaju *šire značenje* zbog različitih motiva. Glagol *yada* (poznavati) u Starom zavjetu samo svaki stoti put označava kompletni spolni odnos, i to uvijek onaj heteroseksualni, a kada se spominje homoseksualnost u Levitskom zakoniku, upotrebljava se glagol *sakab* (spavati, približiti se). Činjenica da su ljudi došli kod Lota tražiti strance ne ukazuje ipso facto na homoseksualnost, jer u Starom zavjetu muškarci rade sve, protagonisti su, zastupaju sav narod. To što Lot nudi kćeri u zamjenu može se shvatiti da ne želi povrijediti zakon gostoprimstva, pa je spreman na sve da mu ostane vjeran. Sodonski grijeh je grijeh nepravde i negostoprimstva, a ne nužno prekršaj homoseksualne naravi. Sodomljani dolaze Lotu i hoće one ljude zato što je on stranac i nema ih pravo ugostiti u njihovoj zemlji, već samo oni domaćini, pa ih žele upoznati tko su u najobičnijem smislu riječi, odnosno išibati ih. To bi potvrdilo bližnji i daljnji kontekst Knjige postanka.

I tekst u *Knjizi sudaca 19, 22-30* tumači se kao pokušaj homoseksualnog ponašanja u kontekstu sve većeg udaljavanja ljudi od Boga: "Dok su se oni

2 G. RUIZ, "L'omosessualità nella Bibbia", u *nav. dj., Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 131-151; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 253-256; X. THÉVENOT, "Homosexualités masculines et morale chrétienne", *nav. dj.*, str. 215-231.

ljudi krijepili, gle, neki građani, opaki ljudi, okružiše kuću i, lupajući svom snagom o vrata, rekoše starcu, gospodaru kuće: 'Izvedi toga čovjeka što je ušao u tvoju kuću da ga se namilujemo'" (Suci 19, 22).

Pnz 23, 18-19 osuđivao bi homoseksualnost u kontekstu osude poganskoga sakraliziranja homoseksualnosti: "Neka ne bude svetišne bludnice među izraelskim kćerima i neka ne bude svetišnog bludnika među izraelskim sinovima" (*Pnz 23, 19*). U tome smislu bi govorili o homoseksualnosti i 1 Kralj 14, 24 i Job 36, 14.

Levitski zakonik ne osuđuje samo sakralnu prostituciju, već svaki oblik homoseksualnosti: "Ne lijegaj s muškarcem kako se lijega sa ženom! To bi bila grozota" (*Lev 18, 22*). I najstrože kažnjava sve one koji prakticiraju homoseksualnost: "Ako bi muškarac legao s muškarcem kao što se lijega sa ženom, obojica bi počinili odvratno djelo. Neka se smaknu i krv njihova neka padne na njih" (*Lev 20, 13*). *Levitski zakonik* jasno osuđuje homoseksualnost, makar podloga te osude može biti očuvanje naroda od idolatrije susjednih naroda koji su sakralizirali homoseksualnost. Ali ona je osuđena kao zlo poglavito zato što se protivi iskonskom Božjem planu o čovjeku i njegovoj spolnosti, tj. diferencijaciji muško-žensko.

Tekst koji najjasnije osuđuje homoseksualnost jest *Rim 1, 18-32*: osuđuje jednako i mušku i žensku homoseksualnost. Evo najvažnijega dijela tog teksta: "Zbog toga ih je Bog predao sramotnim stvarima: žene njihove zamijenile naravno općenje protunaravnim; jedanko muškarci, ostavivši prirodno općenje sa ženom, usplamtješe pohotom jedan za drugim, vršeći - muškarac s muškarcem - sramotne stvari i na sebi primajući pravednu plaću za svoje zablude" (*Rim 1, 26-27*). I taj tekst vidi u homoseksualnosti udaljevanje od Boga, grijeh koji se događa u pokvarenoj kulturi i u od Boga potpuno udaljenom i otuđenom ambijentu. Svakim grijehom, pa i homoseksualnim, čovjek odbija da slavi Boga i da mu daje čast, što ima posljedicu da se ne časti ni čovjeka kao Božju sliku. Homoseksualnost se ovdje osuđuje i kao izraz egoizma, perverzije, idolatrije. Homoseksualni čini su posljedica zavodenja, vlastitoga izbora, podlijeganja strasti, udaljevanja od Boga. Ne osuđuje se, barem ne izričito, homoseksualna sklonost, već samo aktivnost. U homoseksualnosti se vidi protivljenje Božjem planu o spolnoj diferencijaciji u muško i žensko.

U evanđeljima ima više tekstova koji se odnose na kaznu Sodome (usp. *Mt 10, 15; 11, 23-24; Lk 10, 12; 17, 29*). Isus, međutim, nigdje ne spominje izričito homoseksualnost i homoseksualno ponašanje.

Pavao u *1 Kor 6, 9-10* ubraja homoseksualnost među grijeha koji isključuju iz Kraljevstva Božjega: "Ni bludnici, ni idolopoklonici, ni preljubnici, ni mekoputnici, ni oskrvnitelji dječaka... neće baštiniti kraljevstva Božjega" (*1 Kor 6, 9-10*).

I u *Drugoj Petrovoj poslanici* osuđuje se homoseksualno ponašanje kao izraz i oblik bezbožnosti, pozivajući se na kaznu Sodome i Gomore: "Ako je osudio na propast gradove Sodomu i Gomoru, pretvorio ih u pepeo i postavio ih za primjer budućim bezbožnicima; ako je izbavio pravednog Lota, koji je teško patio od raspuštenog življenja tih zločinaca - njegovu je, naime, pravednu dušu iz dana u dan strašno mučilo promatranje i slušanje grešnih djela onih među kojima je onaj pravednik živio - to znači da Gos-

podin može izbaviti prave štovatelje iz kušnje, a bezbožnike sačuvati za dan Suda da ih kazni" (2 Pt 2, 6-9).

I *Judina poslanica* osuđuje homoseksualnost kao izraz bezbožnosti, pozivajući se na uništenje Sodome i Gomore: "Kao Sodoma i Gomora i okolni gradovi koji su se poput njih podali bludu i otišli za drugom puti, stoje za primjer, ispaštajući kaznu u vječnom ognju" (Jd 7).

I *Knjiga otkrivenja* vjerojatno osuđuje homoseksualnost: "Vani pak ostaju psi i vračari, bludnice, ubojice i idolopoklonici i tko god ljubi i čini laž" (Otk 22, 15). Izraz "psi" vjerojatno se odnosi na homoseksualne osobe, jer su se već u Starom zavjetu homoseksualci, osobito u sakralnoj prostituciji, tako nazivali.

U naše vrijeme ima egzegeta i teologa koji tvrde da *Biblija ne osuđuje* homoseksualnost u smislu kako se to dosada tumačilo i kako Crkva naučava.³ Za to navode različite motive. Biblijski tekstovi su povijesno i kulturno uvjetovani i ograničeni, tako da se ne mogu potpuno primijeniti niti uvijek vrijede za današnje prilike. Treba ih čitati i tumačiti u njihovu kontekstu. Nadalje, homoseksualnost je način mišljenja i osjećanja, a ne samo način ponašanja. *Biblija* pak ne govori o takvoj homoseksualnosti, već samo o homoseksualnom ponašanju. *Biblija* ne bi osuđivala prave homoseksualce u njihovoj aktivnosti, već samo heteroseksualce u homoseksualnoj aktivnosti, ne bi osuđivala invertite već samo pervertite. Sodomski grijeh nije u prvom redu homoseksualnost već odbijanje gostoprimstva, što bi potvrđivali mnogi drugi tekstovi Staroga i Novoga zavjeta. Homoseksualnost je mogla biti jedan od grijeha, ali nikako glavni vezan uz povijest i sudbinu Sodome. Riječi kojima se u Bibliji označava homoseksualnost nisu uvijek dobro prevedene i tumačene, dapače često je to činjeno pogrešno. Prema Bibliji, mogu biti moralno kvalificirani kao dobri oni seksualni čini koji su izraz prave ljubavi. Imajući u vidu sve biblijske uvjetovanosti, mogu se osuditi kao nemoralni samo homoseksualni čini heteroseksualnih osoba koje njima izražavaju prezir, egoizam, idolatriju. Čini se da *Biblija* ne osuđuje homoseksualne čine između osoba koje se međusobno iskreno vole. Dapače, takvi odnosi se mogu smatrati kao ostvarenje pozitivnih svetopisamskih ideala. *Biblija* ne osuđuje homoseksualnu ljubav, već samo homoseksualne čine. Tekst: "Nije dobro da čovjek bude sam. Načinit ću mu pomoć kao što je on" (Post 2, 18) označava da je čovjek biće koje je upućeno na pomoć i zajedništvo s drugim. To je ostvarivo i u heteroseksualnom i u homoseksualnom zajedništvu i ljubavi. Prema tim autorima, *Biblija* bi bar prešutno odobravala homoseksualnost. Treba, međutim, da se zna da autentična teologija biblijske tekstove uvijek tumači u skladu sa živom tradicijom Crkve, što izmiče tim autorima.

Kao zaključak možemo reći da *Biblija* ni u kojemu slučaju ne govori pozitivno o homoseksualnosti i homoseksualnom ponašanju. Takvo ponašanje uvijek je viđeno kao nered u stvorenome svijetu. Teološki gledano, homoseksualnost je *zla jer se protivi Božjem naumu* i planu o čovjeku i njegovoj spolnosti. Devijacijama u odnosu na Boga odgovaraju seksualne devijacije.

3 AA. VV., *La sessualità umana*, Brescia 1978, str. 142-148; J. Mc NEILL, "La Chiesa e l'omosessualità", *nav. dj.*, str. 50-83; H. J. WIEDEMANN, *nav. dj.*, str. 79-90; H. van de SPILKER, *nav. dj.*, str. 30-33.

Seksualni odnosi su od Boga određeni stvaranjem i spasenjskim planom Saveza. Oni očituju priznavanje Stvoritelja, priznavanje koje poštuje razlike kao temelj društva, osobito razliku muško-žensko. Biblijski gledano, homoseksualnost kao takva uvijek je nered. Ali u pojedinim slučajevima homoseksualno ponašanje ne mora biti i osobni grijeh zbog raznovrsnih uvjetovanosti osobe, a posebno ako nije svjesno i slobodnovoljno.

CRKVENA TRADICIJA I UČITELJSTVO O HOMOSEKSUALNOSTI

U prošlosti Crkve ne može se tražiti niti naći nešto drugo nego jasna i *stalna osuda* homoseksualnosti. Kršćanski teolozi i pisci do polovice dvadesetoga stoljeća ponavljaju jedan te isti nauk o tome predmetu.⁴ Homoseksualni čini su protuprirodni i prema svojoj su naravi uvijek teško moralno zlo i grijeh. Već prije širenja kršćanstva rimsko zakonodavstvo osuđivalo je homoseksualno ponašanje. Poznati su u tome pogledu "Lex Scantinia" (226. g. prije Krista) i "Lex Julia" (17. g. prije Krista).

Crkveni Oci su odlučno osuđivali homoseksualnost, upotrebljavajući različite pojmove: sodomski grijeh, grijeh protiv naravi, i druge. Homoseksualno ponašanje osuđuju Didaché, Barnabina poslanica, sveti oci redom. Argument za osudu uzima se iz biblijskog teksta o stvaranju: ljudsko biće stvoreno kao muško i žensko heteroseksualno je. Dosljedno tome, homoseksualni čini su protuprirodni, kako tvrdi i Poslanica Rimljanima (usp. 1, 24-32). Povijest sa Sodomom navodi se kao opomena i znak da su takvi čini protivni moralnomu zakonu. Kao razlog nemoralnosti homoseksualnih čina navodi se također i prosipanje spolnog sjemena i profaniranje tijela. Redovito se pritom misli na muškarce. Pokora za homoseksualne grijehove u globalu nije veća nego za one heteroseksualne. Pri moralnoj kvalifikaciji homoseksualnih čina naglasak se stavlja na njihovu protunaravnost. Tako uče Tertulijan, Justin, Euzebij, Bazilije, Grgur Niski, Augustin. Sveti Ivan Krizostom na poseban je način osuđivao homoseksualnost kao protuprirodnu. On tvrdi da je to slobodna perverzija i da nitko ne može opravdati takvo ponašanje isprikom da nije mogao na drugi način zadovoljiti požudu. Monaški život, muški i ženski, nije bio bez opasnosti od homoseksualne aktivnosti, na što posebno upozoravaju Bazilije i Augustin. U svojim *Ispovijestima* Augustin piše: "Zato opačine koje su protiv prirode treba svagdje i uvijek osuđivati i kažnjavati, kakve su na primjer bile opačine Sodomljana. Kad bi ih svi narodi počinjali, po kršćanskom bi zakonu svi bili jednakom krivnjom okrivljeni, jer taj zakon nije ljude učinio takvima da na taj način opće među sobom" (III, 8).

Povijest Sodome, kao i rimsko antihomoseksualno zakonodavstvo, uvelike su utjecali i na civilno zakonodavstvo *kršćanskih vladara* koji su izdavali dekrete, edikte i zakone protiv homoseksualnosti. Zakoni su zabranjivali

4 A. MASSONE, *nav. dj.*, str. 47-53 *La sessualità umana*, str. 148-151 J. Mc NEILI., *nav. dj.*, str. 84-126; H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 33-37 J. GAFO, "Cristianesimo e omosessualità", u *nav. dj.*, *Omosessualità: scienza e coscienza*, str. 152-169; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 256-260; X. THÉVENOT, "Homosexualités masculines et morale chrétienne", *nav. dj.*, str. 232-253; D. TETAMANZI, *nav. dj.*, str. 32-34.

pederastiju, homoseksualnu prostituciju i druge oblike homoseksualne aktivnosti. Car Konstantin je, obrativši se na kršćanstvo, odmah proglasio zakon kojim su se osuđivali homoseksualci. Valentinijan ih je osuđivao u ime Božje na spaljivanje. Justinijan je smatrao da su homoseksualci odgovorni za kugu, glad i potrese, pa ih je zato osuđivao. Teodozije i Justinijanov kodeks zabranjuju svaku homoseksualnu aktivnost pod smrtnu kaznu. Motiv zabrane je da se zaštiti država od Božje kazne. Justinijanov kodeks (6. st.) imao je veliki utjecaj na civilno i crkveno zakonodavstvo cijeloga srednjega vijeka, pa i do naših dana, u pogledu homoseksualnosti.

Homoseksualno ponašanje osuđuju i akti mjesnih *sinoda i koncila*. Tako Koncil u Elviri (305-306) zabranjuje ispovijed zavodnicima dječaka kao i pričest, pa i na samom času smrti. I Koncil u Ankari (314) osuđuje homoseksualnost. Koncil u Toledo (693) vrlo je strog prema homoseksualcima, osobito ako su svećenici. I drugi koncili i sinode osuđuju homoseksualnu aktivnost, ali redovito u kontekstu drugih tjelesnih grijeha: tako čine u Parizu (820), Reimsu (1049), Londonu (1102) i drugi. Grgur IX 1332. godine proglašava homoseksualce hereticima. Interventi koncila i sinoda su preventivne i kažnjavajuće naravi i odnose se samo na forum externum.

Libri penitentiales (VII-XI st.), namijenjeni ispovjednicima, iznose patristički moralni nauk o homoseksualnim činima. U njima prvi put imamo razlikovanje u oblicima homoseksualnog ponašanja: dodiri, afekti, međusobna masturbacija, analni koitus, aktivna ili pasivna homoseksualnost, habitualna ili povremena, je li prvi put ili se ponavlja, da li je homoseksualac klerik ili laik, mlad ili odrastao itd. Uvijek se tretira kao teški grijeh. Kazna je prilično stroga, od tri do petnaest godina pokore. Razlikuju se stupnjevi grešnosti, već prema osobi koja počinja takve čine i prema običaju. Kazne su teže za svećenike i redovnike nego za laike, za starije nego za mlađe osobe. Spominje se prvi put i ženska homoseksualnost. Jedan penitencijal spominje čak i umjetno spolovilo ("per machinam"). Kazne za žensku homoseksualnost su manje nego za mušku.

U vrijeme *skolastike* (XI-XIII. st.) teolozi se također zaokupljaju temom homoseksualnosti. Petar Damjanski napisao je djelo *Liber Gomorrhianus* (1051), u kojem opsesivno piše o homoseksualnosti i tretira je težim grijehom od bestijalnosti, protunaravna je pa traži žestoke kazne za homoseksualne osobe. Svojim stavovima i knjigom htio je utjecati na papu. Leon IX. međutim ne prihvaća tako rigorozno stajalište nego mnogo blaže osuđuje homoseksualno ponašanje kao nemoralno u enciklici *Nos humanius agentes*. Gracijanov dekret ukratko govori o homoseksualnosti. Osuđuje je u smislu sodomskog značenja. Gođa je od adulterija i fornikacije, te posebno osuđuje zavodjenje dječaka i mladića. *Albert Veliki* iznosi četiri razloga zašto su grijesi contra naturam, pa zato i homoseksualnost, osobito teški: narušavaju naravni red, osobito su nečisti, zarazni su, teško se mogu ponovno izbjeći kada se jednom učine.

Sveti Toma Akvinski imao je zacijelo do danas najveći utjecaj na kršćansko razmišljanje i shvaćanje o homoseksualnosti. On polazi od bitne podjele grijeha na one secundum naturam i one contra naturam, već prema tome da li je ili nije isključena prokreacija. Homoseksualnost je, dosljeno tome, grijeh contra naturam. Grijesi contra naturam teži su od onih secun-

dum naturam zato jer remete naravni red kao izraz Božje volje i jer idu protiv očuvanja ljudske vrste putem prokreacije (usp. II-II, 153-154, 2, 11). Homoseksualnost je za nj grešna još i zato što nosi sa sobom neuredan užitak. Među grijesima neumjerenosti homoseksualnost je teža od masturbacije, a lakša od bestijalnosti. Sveti Toma osuđuje homoseksualno ponašanje na temelju prirodnog moralnog zakona, grijeh je protiv kreposti umjerenosti i contra naturam jer isključuje prokreaciju.

Institutiones morales, manuali moralne teologije u postskolastici i kazuistici, obrađuju homoseksualnost zajedno s masturbacijom i bestijalnošću kao grijeh protiv prirode i uvijek težak. Kao argumenti za to navode se *Sveto pismo*, učenje Svetoga Tome i naravni moralni zakon. Poslije Tome homoseksualnost se osuđuje prema njegovim načelima i gotovo se nimalo ne odstupaju od njegova nauka. Homoseksualnost izaziva srdžbu Božju, to su sodomski čini, protuprirodni, grijesi koji vapiju u nebo. Obično se povijest i kazna Sodome navode kao argument za nemoralnost i zloću homoseksualnoga ponašanja.

Sveti Alfonz M. de Liguori također je mnogo utjecao na moraliste i pastoralne radnike u vezi sa homoseksualnošću. On je bio prilično blag u osudi seksualnih grijeha. Tu blagost je temeljio na velikom i često nesavladivom neznanju ljudi na tome području. Ta blagost ipak nije bila tolika da homoseksualne grijehe nije tretirao kao teške. I on ih smješta, kao i Sveti Toma, među grijehe neumjerenosti, protuprirodne, razlikujući nesavršenu sodomiju (heteroseksualna) i savršenu (homoseksualna). Zastupao je moralni probabilizam. Na liniji Svetoga Tome i Svetoga Alfonza uglavnom su manuali moralne teologije do naših dana (Markelbach, Noldin, Zalba i drugi).

Prve moderne nacije, pod utjecajem rimskoga prava, strogo osuđuju homoseksualno ponašanje. U Engleskoj su homoseksualce žive zakapali, u Nizozemskoj vješali ili potapali. Isto tako i Španjolskoj. Rusija je bila blaža jer nije bila pod utjecajem rimskoga prava, ali ih je i ona osuđivala šaljući ih u Sibir ili u zatvor. I u Austriji su se osuđivali na smrt (Ferdinand III, 1659). U Nizozemskoj 1730. godine imamo pravi fanatizam i proganjanje homoseksualaca radi obrane vjere i morala. Dok civilne vlasti homoseksualce osuđuju i kažnjavaju, u isto vrijeme se u crkvenim krugovima piše i propovijeda protiv homoseksualnosti i homoseksualaca. Sveta Katarina Sijenska i Jeronim Savanarola osobito su napadali homoseksualnost posvećenih osoba.

Kao *osvrt na kršćansku tradiciju* tretiranju homoseksualnosti mogli bismo reći sljedeće: relativno se malo govori o homoseksualnosti. Razlika između prave i prolazne homoseksualnosti nije uopće poznata. Svi homoseksualni čini bez razlike su kvalificirani kao grešni, bar u nekoj mjeri. Po sebi, homoseksualnost je uvijek težak grijeh, ali subjektivno ne mora biti, odgovornost može biti umanjena. Grijeh je poglavito zato jer su to protuprirodni, odnosno protuprokreativni čini. Homoseksualnost nije neoprostiva. Oproštenje je ponuđeno u Crkvi za one koji se bore i obećaju nastojanje da se poprave i prekinu sa homoseksualnim činima i ponašanjem. Cijela tradicija odbacuje homoseksualne čine kao objektivno teške i protunaravne. Tu tvrdnju autori temelje na biblijskoj osudi homoseksualnosti i na naravnom zakonu, koji je za njih bio ne samo i u prvom redu čisti fizički zakon,

već participacija Božjeg vječnog zakona u čovjeku. Prirodni zakon je odraz i izraz Božjeg vječnog zakona.

Polovicom ovoga stoljeća na homoseksualnost se počinje malo *drukčije gledati* i vrednovati je. Mnogi teolozi više ili manje kritički se osvrću i donekle distanciraju od nauka svetih otaca i klasičnih teologa u toj materiji. Distanciraju se čak i od samoga Učiteljstva, makar ne u bitnome, osim ponekoga. Na homoseksualnost se gleda svestranije, studira se dublje i detaljnije, traže se njezini uzroci i vodi se računa o okolnostima koje mijenjaju moralnu odgovornost subjekta. Antropologijske su znanosti prilično napredovale u svojim spoznajama o tome području, osobito biologija, psihologija i sociologija, i to nužno utječe i na moralni i pastoralni pristup fenomenu homoseksualnosti.

K tome je u naše vrijeme homoseksualnost i moralni sud o njoj sve više predmet javne i *kritičke rasprave* također i u katoličkim krugovima, osobito u SAD, Kanadi, SR Njemačkoj, Engleskoj, Nizozemskoj, Francuskoj i drugim zemljama. U toj diskusiji donose se argumentacije i iznose prijedlozi i stajališta koji nisu uvijek u skladu s naukom Crkve.

Postoje mnogi i razni *pritisци na Crkvu* da promijeni svoje naučavanje i stav o homoseksualnosti, također i među katolicima, osobito od nekih skupina i organizacija. Mnogi autori i udruženja javno zastupaju da je homoseksualnost alternativni način življenja seksualnosti, da nije nikakav nered ni devijacija, da je čak dobra i da homoseksualne osobe ne smiju zbog te svoje sklonosti biti manje vrednovane nego heteroseksualne. Sve je to ponukalo Crkvu na različitim razinama da intervenira i pokaže put kako se moralno i pastoralno postavljati u vezi sa homoseksualnosti, homoseksualnim ponašanjem i homoseksualnim osobama.

U dokumentu katoličkih biskupa SAD *Principles to Guide Confessors in Questions of Homosexuality* (1973) na homoseksualnost se gleda kao na prilično kompleksan problem.⁵ Priznaje se da homoseksualno usmjerenje nije osobni izbor, već se u određenom trenutku života osoba kao takva otkrije, što je često popraćeno psihičkim traumama. Ispovjednici su pozvani da izbjegavaju preveliku strogost, ali jednako tako i popustljivost. Homoseksualne osobe imaju duboku potrebu za odnosom s drugima kao i heteroseksualne osobe i zato se potiču da uspostave duboke i trajne odnose sa muškim i ženskim osobama. Makar dokumenat ostavlja mogućnost da može biti umanjena subjektivna odgovornost, objektivno gledajući homoseksualni odnosi su teški nered i protivni su Božjoj volji jer su protivni značenju ljudske spolnosti. Svaka homoseksualna osoba dužna je kontrolirati svoje tendencije svim mogućim sredstvima koja su joj na raspolaganju, osobito pod vodstvom psihologa i duhovnoga vode. Ispovjednik nikada ne smije reći da je osoba koja se upušta u homoseksualne odnose bez grijeha, jer usprkos činocima koji je potiču na takvo ponašanje, ona ipak u većoj ili manjoj mjeri ostaje slobodna pa, prema tome, i moralno odgovorna za svoje ponašanje.

Kongregacija za nauk vjere izdala je 29. prosinca 1975. godine izjavu o nekim pitanjima seksualne etike pod naslovom *Persona humana*.⁶ U br.

5 Usp. *La sessualità umana*, str. 258-159.

6 Kongregacija za nauk vjere, *Persona humana*, Zagreb, 1976.

8 toga dokumenta prvi put crkveno Učiteljstvo opširnije govori o homoseksualnosti. Dokument kaže kako su u naše dane neki, unatoč trajnu naučavanju Učiteljstva i čudorednom osjećaju vjernika, polazeći od rezultata pozitivnih znanosti, počeli popustljivo suditi ili čak posve opravdavati homoseksualne odnose kod nekih osoba. Dokument razlikuje prolaznu seksualnu sklonost, uvjetovanu raznim faktorima, od neke vrste urođene sklonosti ili bolesne konstitucije, za koju se smatra da je neizlječiva. Osobe sa urođenom homoseksualnom sklonošću treba prihvatiti s razumijevanjem i njihovu moralnu odgovornost prosuđivati razborito. Nikako se, međutim, ne može moralno opravdati homoseksualno ponašanje ni kod njih, kao da bi ono bilo prirodno njihovoj naravi. I nastavlja dokumentat: "Prema objektivnom moralnom redu, čini u homoseksualnim odnosima lišeni svoga bitnog i nenadomjestivog cilja. Sveto pismo osuđuje ih kao tešku izopačenost i čak ih prikazuje kao kobnu posljedicu napuštanja Boga." Homoseksualni čini su u svojoj biti neuredni i ni u kojem slučaju ne mogu se odobriti, makar se ne može zaključiti i tvrditi da su svi koji zbog te nastranosti trpe za nju osobno i odgovorni. Dokument jasno razlikuje homoseksualnu sklonost od ponašanja. Za sklonost osoba ne mora biti odgovorna, dok je za ponašanje redovito više ili manje moralno odgovorna.

Najnoviji i najopsežniji intervent Učiteljstva o problemu homoseksualnosti svakako je *Pismo biskupima Katoličke Crkve o pastoralnoj brizi o homoseksualnim osobama*, koje je izdala Kongregacija za nauk vjere 1. listopada 1986. godine.⁷ Povod *Pismu* je sve veća javna rasprava o homoseksualnosti i u samim katoličkim krugovima, i iznošenje stavova i izricanje moralnoga suda o homoseksualnim činima koji nisu u skladu sa naučavanjem Crkve, što izaziva nemalu brigu i zbrku kod pastoralnih radnika i samih homoseksualnih osoba (br. 1). Stoga se od službenika Crkve "traži pažljivo proučavanje, konkretna zauzetost i pošteno razmišljanje, teološki uravnoteženo" (br. 2). *Pismo* precizira da je rasprava o homoseksualnoj uvjetovanosti osobe nakon *Izjave o nekim pitanjima seksualne etike* (1975) bila pretjerano dobrohotna, tako da su je neki kvalificirali kao moralno idiferentnu ili čak dobru. "Trebalo, međutim, precizirati da osobita sklonost homoseksualne osobe, premda u sebi nije grijeh, tvori ipak usmjerenje, više ili manje jako, prema jednom s moralnog stajališta u sebi zlom ponašanju. Zbog ovog razloga samu sklonost treba gledati kao objektivno neurednu" (br. 3). Jedan od uzroka spomenutim pogrešnim stavovima je jedna nova egzegeza *Svetoga pisma*, prema kojoj je biblijski nauk o homoseksualnosti povijesno uvjetovan i neprimjenjiv na suvremeni život. Takva mišljenja su "veoma pogrešna i zastranjujuća", jer "sveti tekstovi nisu stvarno shvaćeni kada se tumače na način protivan živom Predaji Crkve. Da bi bilo ispravno tumačenje *Svetoga pisma*, treba biti u stvarnoj suglasnosti s ovom Predajom" (br. 5). Crkva je uvijek vjerovala i naučavala da određeni tekstovi Svetoga pisma jasno osuđuju homoseksualnu aktivnost, a nadasve temeljno biblijsko učenje da je čovjek bitno muško ili žensko biće. "Crkva u sakramentu braka slavi božanski plan ljubavnog i prokreativnog jedinstva muškarca i žene. Samo u bračnom

7 Kongregacija za nauk vjere, *Pismo biskupima Katoličke Crkve o pastoralnoj brizi homoseksualnih osoba*, u *Vjesnik nadbiskupije splitsko-makarske* 6 (1986) str. 14-17.

odnosu upotreba seksualnih moći može biti moralno ispravna. Stoga osoba koja se homoseksualno ponaša djeluje nemoralno. Izabrali seksualnu aktivnost s osobom istoga spola znači poništiti bogati simbolizam i značenje, a da se ne govori o ciljevima Stvoriteljeva plana s obzirom na seksualnu stvarnost. Homoseksualna aktivnost ne izražava komplementarno sjedinjenje, koje je sposobno prenijeti život, i stoga proturječi pozivu na život življen u obliku samodarivanja koje je, po evanđelju, bit kršćanskog života... Odbacujući pogrešne nauke s obzirom na homoseksualnost, Crkva ne ograničava nego još više brani, realno i autentično shvaćene, slobodu i dostojanstvo osobe" (br. 7). Homoseksualna sklonost ne odnosi "onu temeljnu slobodu koja karakterizira ljudsku osobu i daje joj njezino potpuno dostojanstvo" (br. 11). Zato homoseksualno ponašanje homoseksualnih osoba nije, kako neki tvrde, uvijek i potpuno podvrgnuto nutarnjoj prisili i zbog toga bez krivnje, makar moralna odgovornost može biti umanjena ili pak uvećana zbog različitih okolnosti (br. 11). Zahvaljujući toj temeljnoj slobodi, uz vlastito nastojanje i Božju pomoć, i takve osobe mogu izbjeći homoseksualnu aktivnost. Crkva odbija svako definiranje osobe pozivanjem samo na seksualnu uvjetovanost i "naglašava da svatko ima istu osnovnu identičnost: biti Božje stvorenje i, po milosti, Božje dijete, baštinik vječnoga života" (br. 16). Kršćanske homoseksualne osobe treba da u svom životu ostvaruju božju volju "ujedinivši sa žrtvom križa Gospodinova sve patnje i poteškoće koje mogu doživjeti zbog svoga stanja" (br. 12). Pozvane su kao i ostali kršćani da žive čisto, služeći se svim naravnim i nadnaravnim sredstvima koja su im na raspolaganju, osobito sakramentom Pokore. Biskupi treba da budu osobito budni u pogledu onih pojedinaca i organizacija koji hoće promijeniti nauk Crkve o tom predmetu. Treba da nadasve promiču pastoral homoseksualnih osoba na različite načine: osposobljavanjem pastoralnih radnika, teologijom, katehezom, vjerskim obredima, u pastoralnim centrima, susretima itd. Sav taj raznovrsni pastoral treba da bude u punom suglasju s naukom Crkve, jer patnje homoseksualnih osoba "krivim naukama mogu biti samo povećane, a ublažene riječju istine" (br. 18).

MORALNO VREDNOVANJE HOMOSEKSUALNOSTI

Homoseksualnost je veoma složena i nejasna stvarnost, o čemu moralno vrednovanje treba da vodi računa. Bitno je u moralnoj prosudbi toga fenomena *razlikovati* objektivni nered od subjektivne odgovornosti. To je presudno važno za odgojno-pastoralni rad i postupanje sa homoseksualnim osobama. Moralni sud ne valja donositi naprečac, već promišljeno i razborito, imajući u vidu Objavu, crkveni nauk, rezultate pozitivnih znanosti i nadasve konkretne osobe i okolnosti u kojima se nalaze. Najprije ćemo se zaustaviti na objektivnoj prosudbi homoseksualnosti, a onda na subjektivnoj odgovornosti pojedine osobe.

Objektivno vrednovanje homoseksualnosti

Objektivno vrednovanje homoseksualne stvarnosti jasno razlikuje homoseksualno ponašanje od homoseksualne sklonosti. *Ponašanje je nemoralno* i osoba je za nj u biti moralno odgovorna. Nije, međutim, uvijek odgovorna za homoseksualnu sklonost koju osjeća. Homoseksualnu osobu se ne odbacuje i ne omalovažava, nego se prihvaća i cijeni kao i svaka druga, nastojeći da joj se pomogne da se što bolje u svojoj specifičnoj uvjetovanosti ostvari kao osoba i dijete Božje.⁸ To je *službeni stav Katoličke crkve* i katoličke moralne teologije. Kongregacija za nauk vjere u *Izjavi o nekim pitanjima seksualne etike* iz 1975. godine jasno razlikuje homoseksualnu sklonost od homoseksualnog ponašanja. Dok se sklonost ne osuđuje, ponašanje treba uvijek i jasno osuditi kao nemoralno (PH 8). Tu razliku nalazimo i u *Pismu biskupima Katoličke Crkve o pastoralnoj brizi homoseksualnih osoba* iz 1986. godine, s time da se u njemu homoseksualna sklonost kvalificira kao moralni nered i zlo, jer je usmjerena grijehu. Kongregacija je to smatrala važnim naglasiti, jer nakon interventa iz 1975. godine homoseksualna sklonost se preblando shvaćala, pa čak i opravdavala, te je to donekle uzrokovalo nejasnoće i konfuzije i u nekim katoličkim krugovima (br. 3).

Neke *biskupske konferencije* zastupaju također istu razliku između homoseksualne sklonosti i homoseksualne aktivnosti, npr. njemački biskupi u *Arbeitspapier der Würzburger Synode* iz 1972. godine. Katolički biskupi SAD u jednom svom dokumentu o homoseksualnosti iz 1973. godine tvrde da su homoseksualni čini u sebi zli. "Po svojoj naravi homoseksualni čini isključuju svaku mogućnost prokreacije. Impliciraju dakle neurednu upotrebu seksualnih moći. Iz toga slijedi da jedina uredna upotreba seksualnih moći treba biti usmjerena prema osobi suprotnoga spola. Seksualni odnos između osoba istoga spola protivi se ne samo jednom od ciljeva seksualnosti, tj. prokreaciji, nego i drugom glavnom cilju, koji je izražavanje međusobne ljubavi između muža i žene. Zbog tih razloga homoseksualni čini teška su povreda ciljeva seksualnosti i ljudske osobe, i zato su protivni Božjoj volji".⁹ Isti nauk iznio je i Ivan Pavao II u govoru američkim biskupima 1979. Američki biskupi traže da se homoseksualnim osobama pomogne, da ih se shvati, prihvati i pruži im se pastoralna pomoć. Homoseksualne osobe ne smiju biti osuđivane, odbačene, omalovažavane, uskraćene u svojim ljudskim pravima. One imaju pravo na poštovanje, prijateljstvo i pravednost. Također im ne smiju biti uskraćeno aktivno sudjelovanje u kršćanskoj zajednici.

8 Ph. DELHAYE, *Sessualità: prospettive umane e cristiane*, Milano 1976, str. 110-118; D. GAPONE, "Riflessione sui punti circa l'omosessualità", u zaj. dj. *Valori umani e cristiani della sessualità*, Milano 1976, str. 102-111; *La sessualità umana*, str. 152-153; J. GRÜNDEL, *Temi attuali di teologia morale*, Roma 1974, str. 122-124; M. VIDAL, *nav. dj.*, str. 178-191; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 260-263; W. MÜLLER, *nav. dj.*, str. 60-115; G. PERICO, *nav. dj.*, str. 279-282.

9 KATOLIČKI BISKUPI SAD, *Principles to Guide Confessors in Questions of Homosexuality*, Washington 1973, str. 3; Osim Katoličke crkve, taj stav s više ili manje razlike zastupaju i neke druge kršćanske zajednice. Tako AMERICAN LUTHERAN CHURCH (1977) u jednoj izjavi kaže da je homoseksualno ponašanje jedna vrsta idolopoklonstva i remećenje naravnoga reda. THE COMMISSION ON SOCIAL QUESTIONS OF THE LUTHERAN CHURCH OF AUSTRALIA (1976) vidi u homoseksualnosti dio ukupnog remećenja stvaranja, što je počelo s grijehom. Od homoseksualnih osoba traži se uzdržljivost. NJEMAČKA EVANGELISTIČKA CRKVA u više je navrata iznijela sličan nauk.

Teologijska podloga za kvalificiranje homoseksualne aktivnosti kao objektivno nemoralne nalazi se u samom redu stvaranja i u čovjekovoj naravi. Seksualnost je naime *bipolarna*, tj. ima muški i ženski oblik. Oba oblika kao takva su i psihički i fizički utemeljeni. To potvrđuju i Objava i antropologijske znanosti, kao i činjenica da se seksualnost i genitalnost ne mogu ostvariti drukčije nego u susretu i u otvorenosti drugome. Seksualnost je bitno relacionalna, različita, i kao takva teži sjedinjenju. Na seksualnom planu osoba nije osoba osim preko druge osobe, koja je stvarno druga i drukčija. Nužno je priznati tu objektivnu deferencijaciju spolnosti da bi se čovjek mogao istinski ostvariti kao osoba. U tome smislu homoseksualnost niječe bit seksualnosti, jer se ne ostvaruje posredstvom drugoga koji je zaista drugi, drukčiji i upotpunjujući, već je naprotiv isti. Homoseksualci tvrde da između sebe ostvaruju relacionalnost, odnosno ljubav i zato se vole zvati *homofilima*. Ali među njima ne može biti potpune relacionalnosti jer nedostaje biologijsko-tjelesna relacionalnost u svojoj normalnosti. Genitalnost je bitno muška ili ženska i kao takva se uredno i moralno živi, a u homoseksualnosti te normalnosti fiziologijski nema niti je može biti. Takvu objektivnu nenormalnost moral nikada ne može podržati, već je jasno osuđuje. Stoga homoseksualnost treba odbaciti kao objektivno zlo i nered, inače se ona lako širi, opravdava, odobrava i šteti mnogim osobama i cijelome društvu. Homoseksualnost je kao neka bolest koja remeti red stvaranja, nešto što Bog nije želio ni odredio. Ona je posljedica istočnoga grijeha i bitno se kosi s ljudskom naravi. Kršćanska antropologija polazi od činjenice da je čovjek od Boga željen i stvoren kao muško i žensko, kao dva različita spola, i da prema Božjoj volji može postići seksualnu i osobnu puninu samo u heteroseksualnoj ljubavi i darivanju koje se ostvaruju u braku.

Istina je da je svaki čovjek pod znakom *biseksualnosti*, tj. i muškarac i žena su biseksualni ako posjeduju i muške i ženske hormone sa prevlašću jednih ili drugih. Tako se u muškarcu redovito nalazi dvostruka količina muških hormona s obzirom na ženu, a u ženi se nalazi petput više ženskih hormona nego kod muškarca. Zato i psihologija govori o dvostrukoj čovjekovoj psihi, tj. o animi kod muškaraca i o animusu kod žene, kao i o djelomičnoj prisutnosti značajki suprotnoga spola. U tome smislu muškarac i žena nisu potpuno različiti između sebe. Usprkos toj određenoj biseksualnosti kod svake osobe, bitna razlika muško-žensko uvijek ostaje. Uostalom, i sami spolni organi znak su da je čovjek bitno muško ili žensko, da je heteroseksualan.

Objektivna nemoralnost homoseksualne aktivnosti je i u tome što to *nije autentična ljubav*, ne poštiva nutarnje zakonitosti seksualnoga govora, ako se uopće o ljubavi može govoriti u kontekstu homoseksualnog ponašanja. Homoseksualna ljubav nije prava ljubav, već narcisoidni autoerotizam. Homoseksualac u drugome traži svoju idealnu sliku, svoje tijelo. Druga osoba mu služi kao sredstvo za postizanje momentalnoga užitka, kao stvar koju uzima i upotrebljava. Partnera se ne gleda kao osobu, već kao predmet, osobito u anonimnim homoseksualnim susretima. Nekomunikacija je temeljna oznaka homoseksualnih odnosa i zato nije moguća autentična ljubav, kao ni međusobna vjernost.

Homoseksualna aktivnost protivi se onom temeljnom moralnom načelu, prema kojemu je *samo u braku* dopuštena seksualna aktivnost, jer je brak, prema Božjemu planu i po ljudskoj naravi, jedino mjesto potpune, definitivne i isključive ljubavi, i, dosljedno tome, i spolnih čina koji izražavaju tu ljubav. Homoseksualno ponašanje ide protiv bogate biblijske simbolike, značenja i svrhe seksualnih moći. "Samo u bračnom odnosu upotreba seksualnih moći može biti moralno ispravna. Stoga osoba koja se ponaša homoseksualno djeluje nemoralno" (*Pismo biskupima...*, br. 7).

Homoseksualni su čini nemoralni i zbog toga što *isključuju prokreaciju*, budući da ona nije moguća u istospolnom odnosu. Oni su protivni temeljnoj seksualnoj i fiziologijskoj čovjekovoj strukturi u tome pogledu, odnosno protivni su jednom od temeljnih značenja seksualnosti. "Homoseksualna aktivnost ne izražava komplementarno sjedinjenje, koje je sposobno prenijeti život" (*Pismo biskupima...*, br. 7).

Činjenica da je postotak homoseksualnih soba prilično visok i stalan ne znači da je homoseksualnost čovjeku prirodna i normalna. Ona nije niti alternativa heteroseksualnosti niti joj to može biti, a nije ni jednostavna varijanta prevladavajućeg seksualnog ponašanja. Ona je *devijantno ponašanje* i stoga objektivno nemoralno. Anomalije, nered, devijacije i slične pojave, u većoj ili manjoj mjeri, susrećemo i na drugim područjima čovjekova života i ponašanja (sljepoća, daltonizam, psihičke i fizičke osakaćenosti,...), ali nitko nikada nije ni pomislio da bi to mogle biti naravne varijante čovjekova postojanja i ponašanja.

Homoseksualna aktivnost nemoralna je i zato što se osoba *podlaže seksualnoj strasti* i užitku. Seksualni užitek je popratna pojava, a ne svrha spolnoga čina. Kod homoseksualne aktivnosti on postaje cilj i tako se događa inverzija vrednota i naravnoga reda. Osoba se degradira u svome dostojanstvu i vrijednosti, postaje rob strasti, slabi svoje duhovne moći. U homoseksualnim odnosima često nema korektnosti prema partneru baš zato jer se traži samo osobni seksualni užitek.

Društveno gledajući, homoseksualno ponašanje je asocijalno i ima *loše posljedice za društvo*. Prakticiranjem homoseksualnih odnosa, propagiranjem takve seksualne slobode, branjenjem homoseksualne aktivnosti kao alternativne, dobre i moralne u mladima se vrlo lako mogu probuditi i pojačati eventualne latentne homoseksualne sklonosti. One se mogu pretvoriti u homoseksualno ponašanje, osobito homoseksualnim zavodnjem, i tako omesti ili čak zaustaviti normalan, zdrav i harmoničan razvoj osobe, dapače, pogrešno ga usmjeriti. Na taj se način povećava brojnost osoba koje mnogo trpe zbog homoseksualnih sklonosti i ponašanja. Jedna od najgorih posljedica može biti da mladić ostane zatvoren u svoj homoerotski svijet, što ne uspijeva nadvladati ni kasnije kao odrasla osoba, pa je potpuno nesposoban za autentičan ljubavni i bračni život.

Crkveni dokumenti, moralna tradicija i pozitivne znanosti bitno razlikuju homoseksualnu aktivnost od homoseksualne sklonosti, strukture, usmjerenja. *Skлонost* kao takva nije predmet moralnoga suda, nije grijeh. Ali i ona ima neki odnos s grijehom, a taj je odnos ovaj: sklonost homoseksualne osobe označava više ili manje jaku težnju prema ponašanju koje je u sebi zlo s moralnoga stajališta. Drugim riječima, postoji odnos između sklonosti

i ponašanja u smislu jačeg ili manjeg nagnuća da se sa sklonosti prijeđe na čine. Snagom toga odnosa kao objektivne danosti i sama je sklonost objektivni nered. "Treba, međutim, precizirati da osobita sklonost homoseksualne osobe, premda u sebi nije grijeh, tvori ipak usmjerenje, više ili manje jako, prema jednom s moralnog stajališta u sebi zlom ponašanju. Zbog ovog razloga samu sklonost treba gledati kao objektivno neurednu" (*Pismo biskupima*, br. 3). Osoba je i za sklonost moralno odgovorna ako ju je stekla nemoralnim ponašanjem.

Osuđujući homoseksualnu aktivnost kao objektivno nemoralnu, Crkva i teologija *nikada ne osuđuju homoseksualnu osobu*; dapače, tvrde da osobu treba uvijek poštivati u njezinom ljudskom i kršćanskom dostojanstvu. Poštivanje svake osobe, pa i homoseksualne, temeljno je načelo i Objave i crkvenog i teološkog nauka. To načelo vrlo je važno imati na pameti i promicati ga, osobito zbog obespravljivanja homoseksualnih osoba na različitim razinama i na različite načine. Ljudska osoba, stvorena na Božju sliku i priliku, ne može biti vrednovana samo prema seksualnom ponašanju i sklonostima. Svaka osoba, heteroseksualna i homoseksualna, ima temeljnu jednakost, identičnost: Božje stvorenje, dijete, baštinik vječnoga života (*Pismo biskupima...*, br. 16). Treba braniti dostojanstvo ljudske osobe, makar ona griješi i neuredno živi, pogotovo ako trpi zbog svoje zle sklonosti. Isus je tako postupao s ljudima. "Kao za sve druge vrste osoba, temeljna ljudska prava treba da budu poštovana. Oni imaju pravo na poštovanje, prijateljstvo i pravednost. Oni treba da budu aktivno uključeni u kršćanskoj zajednici. Homoseksualnu aktivnost, za razliku od homoseksualne sklonosti, treba moralno osuditi. Kao i heteroseksualne osobe, homoseksualne osobe pozvane su svjedočiti čistoću."¹⁰ Prema njima treba imati posebno razumijevanje i pažnju.

S takvim moralnim vrednovanjem homoseksualnosti mnogi se, osobito u posljednje vrijeme, ne slažu i odbacuju ga, otvoreno zastupajući kao moralno dopuštene homoseksualne čine i ponašanje. Homoseksualna aktivnost je, misle, *naravna i dobra*, bar za one osobe koje su u svojoj psiho-fizičkoj strukturi homoseksualno neizlječivo usmjerene. Nasuprot službenom nauku crkvenoga Učiteljstva i zdravoj teologiji, predlažu se nova radikalna moralna i pastoralna vrednovanja i postupci. Takvo stajalište ne zastupaju samo brojne skupine homoseksualnih osoba i homoseksualni pokreti već i neki teolozi unutar same Katoličke crkve. Spominjemo ukratko najizrazitije u tome smislu.¹¹

Nizozemski teolog *Herman van de Spijker* u svojim publikacijama o homoseksualnosti¹² iznosi dva vidika: s jedne strane, kritički preispituje izvore na kojima se temelji važeći katolički nauk o homoseksualnosti; s druge strane, predlaže moralnu promjenu vrednovanja homoseksualnosti i homoseksualnoga ponašanja. On zastupa mišljenje da je heteroseksualnost onto-

10 F. GIUNCHEDI, "La Chiesa e l'omosessualità", u *La Civiltà Cattolica* 3107 (1979), str. 478.

11 *La sessualità umana*, Brescia 1978; J. Mc NEILL, *La Chiesa e l'omosessualità*, Milano 1979; H. G. WIEDEMANN, *Homosexuelle Liebe*, Stuttgart 1982; H. van de SPIJKER, *Omotropia. Un discorso diverso sull'omosessualità*, Torino 1983; F. GIUNCHEDI, *nav. dj.*, str. 468-478; M VIDAL, *nav. dj.*, str. 191-199; W. MÜLLER, *nav. dj.*, str. 115-125.

12 Usp. H. van de SPIJKER, *Omotropia. Un discorso diverso sull'omosessualità*, Torino 1983, str. 30-50.

logijska norma i da homoseksualna osoba treba da, ako može, živi prema toj normi služeći se svim mogućim sredstvima koja su joj za to dostupna. S druge strane, on tvrdi da su homoseksualni čini moralno opravdani za homoseksualne osobe koje su takve svojom naravi, koje nisu izlječive, i ako u toj aktivnosti ima bar malo afektivnosti i međusobnog zajedništva. Moralno vrednovanje homoseksualnog ponašanja treba da se temelji na naravi pojedinačno promatrane, konkretne i neponovljive osobe, a ne na općeljudskoj naravi. Homoseksualno ponašanje katkada odgovara konkretnoj osobnoj naravi i zato je moralno dopušteno. Tako on odstupa od objektivnog i univerzalnog vrednovanja homoseksualnosti i svodi ga na subjektivno i pojedinačno. Homoseksualne osobe, uči on, imaju čak posebno zvanje za promicanje općeg dobra. U svome obrazlaganju poziva se na Svetoga Tomu Akvinskoga, na Svetoga Pavla, koji kaže da svatko svoj dar upotrijebi za opće dobro (usp. 1 Kor 7, 7; 12, 7) i da svatko živi u prilikama koje mu je dodijelio Gospodin (usp. 1 Kor 7, 17).

Američki teolog *John Mc Neill* u svomemu djelu *The Church and the Homosexual* kritički pristupa i odbacuje službeni stav Crkve o homoseksualnosti te predlaže nova rješenja.¹³ Kaže da treba promijeniti tradicionalni katolički nauk o homoseksualnosti, koji se temelji na dvama ciljevima: prijeći iz homoseksualnosti u heteroseksualnost ili živjeti u apsolutnoj seksualnoj apstinenciji. Tvrdi da *Sveto pismo* ne uzima u obzir homoseksualne čine; dapače, oni bi katkada odgovarali idealima *Biblije*. Kritizira rigorizam rimskoga prava, stoičko poimanje ljudske naravi, prokreativni i genitalni redukcionizam seksualnosti, koji obilježavaju katolički nauk o homoseksualnosti. S druge strane, predlaže sljedeće: seksualna apstinencija vrijedi i dužnost je moralna za one osobe koje su je kadre živjeti i tako sebe ostvariti kao osobe; radije prihvatiti homoseksualne odnose kao manje zlo nego homoseksualni promiskuitet; za homoseksualno ponašanje vrijede iste moralne norme kao i za heteroseksualno ponašanje, jer su vjernost i stabilnost bitne pri moralnom vrednovanju seksualnog ponašanja; ako se one ostvaruju u homoseksualnim vezama i prijateljstvima, onda takvo homoseksualno ponašanje i aktivnost nisu nemoralni. Homoseksualne zajednice imaju humanizirajuću ulogu u društvu.

Mc Neill *tvrdi* da bi homoseksualni odnosi mogli biti u određenim okolnostima prihvaćeni kao manje zlo u odnosu na homoseksualni promiskuitet, i dosljedno tome, subjektivno gledajući, kao moralno dobri za one osobe koje su strukturalno homoseksualno usmjerene (str. 15). Crkva bi trebalo da razvidi mogućnost: nije li homoseksualna ljubav valjan oblik ljudske ljubavi i, dosljedno tome, kao takva znak Božje ljubavne prisutnosti u svijetu. Crkva treba da se pošteno trudi da homoseksualne osobe dovede Bogu s pomoću njihove homoseksualnosti (str. 17). Ako homoseksualna ljubav čini da osobe postaju više ljudi, onda katolički homoseksualci treba da sebe priznaju kao takve i žive svoju kršćansku egzistenciju u tome obliku (str. 19.). Katolički homoseksualac može imati spolne odnose i usprkos tome primati

13 Služimo se talijanskim prijevodom: *La Chiesa e l'omosessualità*, Milano 1979. Autor je isključen iz isusovačke družbe nakon što je izjavio da "u savjesti" ne može prihvatiti nauk sadržan u *Pismu biskupima...* iz 1986. godine. Posvetio se pastoralu homoseksualnih osoba i za sebe tvrdi da je homoseksualac.

sakramente i nastaviti ljubavni odnos s osobom istoga spola, a da ga to ne odvaja od Božje ljubavi (str. 44). Homoseksualni odnosi moralno su dobri ako su etički odgovorni, tj. ako su izraz konstruktivne ljudske ljubavi (str. 49). Brani homoseksualnost, jer je seksualnost u Novom zavjetu viđena kao izraz ljubavnog sjedinjenja s ljudima i s Bogom. Nije važno je li osoba muško ili žensko, nego je važna ljubav (str. 83).

Prema Mc Neillovu mišljenju, temeljno pitanje nije odakle homoseksualnost dolazi, već kamo ide, koji joj je cilj. Ona ima široko značenje i nenaodmjestivu *pozitivnu ulogu* i doprinos u ljudskim odnosima. Pozitivni doprinos homoseksualnosti može biti u tome da se heteroseksualnost, i uopće seksualnost, diferencijacija u muško i žensko, živi u stvarnoj jednakosti, a ne u naglašenoj razlici, osobito ne onoj psihičkoj. Ona pridnosi međusobnoj ljubavi jednakih. Daljni pozitivni doprinos može biti da ljudsko društvo oslobađa od nasilja, u smislu da je muškarac shvaćen stereotipno kao jači, a žena kao slabija. Muškarac ne bi smio imati prevlast nad ženom. Pozitivni doprinos bi bio i u izrazitom služenju ljudima i društvu, za što homoseksualne osobe, čini se, imaju više smisla (umjetnost, estetika, odgoj, socijalna skrb, razumijevanje, pomoć,...). Crkva bi sve spomenute i druge pozitivne značajke homoseksualnosti trebalo da vidi i promiče ih (str. 150-170). To bi bili njegovi teologijsko-moralni doprinosi novom pristupu homoseksualnom fenomenu.

Sažimljući svoje misli o homoseksualnosti, Mc Neill *zaključuje*: homoseksualna sklonost u skladu je s Božjom voljom, a ne protiv nje. Homoseksualne osobe, umjesto da se liječe i da ne žive seksualnu aktivnost, što zastupa klasični moral, mogu svojim spolnim životom obogatiti društvo u nekim vrijednostima više i bolje nego heteroseksualne osobe. Homoseksualni čini nisu uvijek grešni, već su dapače katkad, ako je posrijedi istinska ljubav, način koji sjedinjuje osobu s Bogom i posreduje Božju ljubav svijetu (str. 218-222).

Zajedničko djelo skupine američkih teologa *Human Sexuality* ide također do kraja u prekidu sa službenim naukom Crkve o homoseksualnosti. Oni daju svojevrsnu egzegezu biblijskih tekstova i vrlo kritički pristupaju crkvenoj i teologijskoj tradiciji. Predlažu da homoseksualne osobe imaju ista prava na ljubav, inimitivnost i spolne odnose kao i heteroseksualne osobe, i one su dužne težiti i ostvarivati iste ideale u svojim odnosima, tj. kreativnost i integraciju. Zauzimaju se za pristup homoseksualnih osoba sakramentalnoj ispovijedi i euharistiji i onda kada imaju homoseksualne odnose bez namjere i nastojanja da se u tome pogledu promijene.

Evangelički teolog *Hans Georg Wiedemann* zastupa također jasno i otvoreno moralnu dopuštenost homoseksualnog ponašanja.¹⁴ Prema njegovu mišljenju, Crkva i druge institucije u prošlosti i sadašnjosti nanijele su i nanose svojim postavljanjem prema homoseksualnosti mnogo štete homoseksualnim osobama. Homoseksualne osobe se pogrešno sudi kao da su nenormalne, nenaravne, opasne, grešne, kriminalne, neodgovorne, asocijalne, perverzne, bolesne, nesposobne za ljubav i zajedništvo itd. Iza osude homoseksualnosti često se krije strah od vlastite homoseksualnosti. Homo-

14 H. G. WIEDEMANN, *Homosexuelle Liebe*, Stuttgart 1982, str. 9-78.

seksualnost je dio seksualnosti svakoga čovjeka, koja, ako je prihvaćena, pridonosi pozitivnom razvoju osobe i obratno. Autor se nada da će doći vrijeme kada se neće govoriti o heteroseksualnim i homoseksualnim osobama, već o svakom čovjeku kao biću koje je sposobno za ljubav i seksualnu aktivnost. Homoseksualnost je jedan od načina govora tijela jednak heteroseksualnosti. Homoseksualnost i heteroseksualnost su dva dijalekta seksualnosti. "Što naša homoseksualna subraća drugo čine, nego ispunjaju temeljnu zapovijed *Biblije*: ljubiti jedan drugoga! Kako Crkva može doći na pomisao da im to predbacuje ili niječe?" (str. 69).

Osvrćući se *kritički*¹⁵ na spomenute autore i njihove teze o homoseksualnosti, možemo izreći nekoliko primjedbi. Teologijski temelj njihovim stavovima otvorenog i javnog prekida s naukom Crkve jest kvaliteta odnosa, ljubavi i zajedništva među dvjema homoseksualnim osobama. Ako je posrijedi prava ljubav i rast osobe, onda homoseksualnost nije zla i grešna, nego dobra. Ti autori minimaliziraju ili odbacuju biblijski i crkveni nauk o homoseksualnosti, pridajući previše važnosti kulturnoj i povijesnoj uvjetovanosti biblijskih tekstova. Maksimaliziraju danosti pozitivnih znanosti koje idu u prilog homoseksualnosti; dapače, zastupaju prevelik optimizam u pogledu pozitivnog doprinosa homoseksualnih osoba za društvo. Prenaglašavaju subjektivno gledanje i osjećanje, stavljajući objektivno u drugi plan, tako da se zapravo ne zna što je dobro i zlo u sebi. Prenaglašavaju singularnost osobe, kao da je homoseksualnost naprosto osobno zvanje i karizma. Zaboravljaju potrebnu širinu koja je potrebna za svako pravo moralno vrednovanje ljudskoga ponašanja. Ne vode dovoljno računa o tvrdnjama psihologa i psihijatarata, prema kojima je život homoseksualnih osoba mnogo dramatičniji nego što oni misle, i to nadasve zbog unutarnjih konflikata i egoističkih dimenzija u homoseksualnosti. Vide ostvarenje seksualnosti i osobe samo u međusobnim ljudskim odnosima, a isključuju prokreaciju, što je potpuno pogrešno. Novi zavjet osuđuje kao neuredne i grešne sve seksualne izvanbračne i protuprirodne odnose, pa i homoseksualnost, što spomenutim autorima nije jasno.

Subjektivna moralna odgovornost

Subjektivna odgovornost nije uvijek jednaka objektivnoj nemoralnosti homoseksualne aktivnosti.¹⁶ U pojedinom slučaju može biti umanjena ili čak potpuno isključena osobna moralna odgovornost, dok je druge okolnosti mogu povećati. Ne može se, međutim, načelno nijekati sloboda i moralna odgovornost osoba koje se upuštaju u homoseksualnu aktivnost. I takve osobe posjeduju onu *temeljnu slobodu* koja karakterizira ljudsku osobu i daje joj posebno dostojanstvo. Kao u svakom obraćenju od zla, snagom te slobode

15 Usp. F. GIUNCHEDI, *nav. dj.*, str. 468-478; A. HUMBERT, "Les péchés de la sexualité dans le NT", u *Studia moralia* 8 (1970) str. 149-183.

16 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 257-269; G. DURAND, *nav. dj.*, str. 262-269; X. THÉVENOT, "Homosexualités masculines...", *nav. dj.*, str. 275-294; G. PERICO, *nav. dj.*, str. 282-284; D. TETTAMANZI, *nav. dj.*, str. 40-43.

ljudski napor, potpomognut Božjom milošću, pomoći će homoseksualnim osobama da izbjegniju homoseksualnu aktivnost (*Pismo biskupima...*, br. 11).

Mjera moralne odgovornosti odgovara *stvarnoj slobodi* s kojom osoba raspolaže u trenutku homoseksualnog čina. Znanost nas upozorava da su pravi homoseksualci osobe u kojima su, usprkos njihovoj nastojanju i dobroj volji, prisutni i djelatni procesi psihoafektivne poremećenosti, često povezani sa neurotskim i psihopatskim neuravnoteženostima, koji utječu na slobodu s kojom subjekt raspolaže u trenutku djelovanja. Naravno da to utječe na subjektivnu moralnu odgovornost u smislu da je barem umanjuje. Imajući u vidu različite utjecaje nutarnje i izvanjske naravi na tom delikatnom području, moralni sud treba da bude veoma razborit i oprezan. Riječ je o pravednosti prema osobi koju se ne smije osuditi preko mjere njezinih subjektivnih mogućnosti.

Pri subjektivnoj prosudbi moralne odgovornosti za homoseksualno ponašanje treba se *čuvati ekstrema* objektivizma i subjektivizma. Pogrešno je ono prosuđivanje moralne odgovornosti osobe koje ima u vidu samo homoseksualno ponašanje kao takvo, pa se osobi pridaje potpuna moralna odgovornost, a da se ne osvrće na konkretnu osobu i okolnosti zbog kojih i u kojima se tako ponaša. Jednako tako, bilo bi pogrešno nijekati svaku moralnu odgovornost osobi, kako to neki autori čine, tvrdeći da homoseksualnost nije ni grijeh ni nešto nenormalno, već nešto što je osobi nametnuto biologijskim, odgojnim i drugim čimbenicima.

Sud o subjektivnoj odgovornosti za homoseksualnu aktivnost treba da ima u vidu *mnoge činioce*. Pretjerano bi bilo tvrditi da homoseksualni impulsi sustavno i potpuno utječu na volju osobe, odnoseći joj svaku slobodu izbora. To bi praktično značilo nijekanje osobnosti. Naprotiv, i tu čovjek treba da se provjeri i pokaže kao čovjek, svoj gospodar, odgojitelj i usmjeritelj nagona koji su u njemu. Treba biti moralno i društveno odgovoran s obzirom na svoje ponašanje. I homoseksualna osoba kao i svaka druga treba da poznaje i obdržava moralne norme vezane za ljudsku seksualnost i da svoje ponašanje što bolje uskladi s tim normama. Pretjerano bi bilo, nadalje, previše optimistično gledati na volju i slobodu homoseksualne osobe, tj. pretpostaviti u svakom homoseksualcu toliku slobodu izbora i djelovanja da se u svakom slučaju može oduprijeti i svladati svoje devijantne impulse. Zbog odgojne, ambijentalne, osobne uvjetovanosti, nutarnje i izvanjske, možemo sigurno govoriti o motivima koji umanjuju moralnu odgovornost osobe. Ne može se od svake osobe očekivati da potpuno uspijeva sublimirati svoje spolne energije. Pogrešno bi bilo također misliti da se može odrediti prava mjera subjektivne odgovornosti u pojedinim slučajevima, budući da je teško odmjeriti jačinu devijantne strasti. Imajući sve to u vidu, moralni sud u konkretnom slučaju svakako treba da izbjegne općenite i prebrze osude, osobito od osoba koje se tim problemom nisu nikada ozbiljnije bavile.

I onda kada je homoseksualnost urođena i neizlječiva, nikada se ne može moralno opravdati homoseksualna aktivnost. Homoseksualna osoba *treba da sobom vlada* i gospodari jednako kao i heteroseksualna. Takva osoba ima se truditi da prihvati sebe i svoju sklonost i patnju zbog te sklonosti i da i u takvim okolnostima nastoji naći smisao života i rada. Jednostavni i površni moralizam može se lako pretvoriti u tešku nepravdu s obzirom na

one koji veoma teško mogu u određenim okolnostima vladati svojim homoseksualnim impulsima, usprkos iskrenoj želji i nastojanju da ih nadvladaju. Valja imati na pameti to da mogu postojati takve okolnosti, a one su češće kod neizlječive homoseksualnosti, koje mogu ne samo umanjiti, već mogu i oduzeti moralnu odgovornost pojedinca (*Pismo biskupima*, br. 11).

Kako moralno prosuđivati osobe koje se upuštaju u *povremenu* homoseksualnu aktivnost? Bitno su heteroseksualne, ali se zbog raličitih motiva katkada upuštaju u homoseksualne čine. Takve osobe su redovito potpuno ili bar u dobroj mjeri odgovorne za svoje ponašanje. Svakako da će konkretna homoseksualna aktivnost biti više ili manje subjektivno grešna zbog različitih okolnosti koje na nju utječu. I treba da se zna da okolnosti mogu ne samo umanjiti moralnu odgovornost osobe, nego je i povećati, osobito u osoba koje nisu strukturalni homoseksualci.

PASTORALNI PRISTUP HOMOSEKSUALNOSTI

Opće pastoralne smjernice

U pastoralnom radu sa homoseksualnim osobama valja imati uvijek na pameti da je fenomen homoseksualnosti veoma *kompleksan*, odnosno da osoba sa homoseksualnim sklonostima često sama sebe ne razumije, ne prihvaća, zbog toga mnogo trpi. Sva stvarnost usko povezana s homoseksualnošću ne može se jednostavno staviti pod isti nazivnik homoseksualnosti. Potrebno je dobro upoznati uzroke, manifestacije, posljedice i druge aspekte homoseksualnog fenomena.

Homoseksualne osobe redovito *mnogo trpe* zbog svojih sklonosti, osjećaju se manje vrijedne, manjina i različite od većine drugih, često puta su emarginirane, odbačene i prezrene. To trpljenje je ponajčešće tajno, skriveno i nerijetko urađa duševnim poremećajima, neurozama, bolestima i sl.

Nažalost, samo manjina homoseksualnih osoba *traži pomoć* i savjet od liječnika, svećenika, roditelja, braće, prijatelja. Mnogi o svome stanju nikada ništa ne govore i ne traže pomoć zbog straha, stida, osjećaja grijeha. S homoseksualnim osobama svećenik se najčešće susreće u sakramentu pokore, gdje osoba ispovijeda svoje nemoralno ponašanje i eventualno traži savjet, utjehu i razumijevanje. Malobrojni su svećenici koji su susreli više takvih osoba, osim ako su na tome području poznati kao specijalisti, dobri savjetnici i ako su u većim gradovima. Homoseksualne osobe koje dolaze svećeniku tražeci savjet i pomoć redovito su religiozne osobe. Dolaze zbog osjećaja grijeha i manje vrijednosti, frustracija, vjenčanja i sl. U tim slučajevima svećenik je specifični savjetnik ako i homoseksualnim osobama naviješta spasenje. I one su osobe koje treba da žive i koje mogu živjeti sveto u svojim specifičnim okolnostima.

Prema nekim autorima, dosadašnji crkveni pastoral homoseksualnih osoba nije bio ni uspješan ni prikladan; dapače, od nekih je označen kao potpuni promašaj. On se uglavnom svodio na neprihvatanje i na osuđivanje homoseksualnih osoba, što je protivno ljudskom dostojanstvu i Evanđelju.

Zato se zahtijeva *novi pastoralni pristup* homoseksualnosti i homoseksualnim osobama. Potrebno je drukčije gledanje, prosuđivanje i postupanje na tom području. Homoseksualne osobe, makar i grešne, dio su Crkve i treba da im se obrati potrebna pastoralna pomoć i skrb, a ne da ih se odbacuje i osuđuje. Bolje empirijsko poznavanje fenomena, sve jači osjećaj za poštovanje dostojanstva svake osobe i drugo zahtijevaju od pastoralnih radnika i od same Crkve da se na različitim razinama drukčije nego dosada postavljaju prema homoseksualnosti i homoseksualnim osobama.

Dobru i ispravnu pastoralnu pomoć može pružiti samo onaj pastoralni djelatnik koji posjeduje *dobro znanje* o fenomenu homoseksualnosti. Ako on sam nije dovoljno informiran i to mu je područje uglavnom nepoznato, ili je loše obaviješten i sklon paušalnim sudovima i osudama, onda neće moći dati dobar savjet i prikladnu pomoć osobi koja mu zbog toga dolazi. Potrebno je da svi oni koji su pozvani pomoći homoseksualnim osobama i prosuđivati njihovo ponašanje upoznaju bar osnovne rezultate empirijskih znanosti o tome problemu. Inače prijeti opasnost da se daju pogrešni sudovi, pomoć, usmjerenja i savjeti.

U svojem pristupu homoseksualnosti i homoseksualnim osobama pastoralni radnik treba da uvijek i potpuno vjerno iznosi *crkveni nauk* o tome predmetu. To je zadaća svih biskupa, svećenika, teologa i pastoralnih radnika. Konkretni postupak ima biti uvijek suglasan s naukom Crkve. Potrebno je znati dobro uskladiti i pastoralno prikladno primjenjivati nove spoznaje i rezultate znanosti s moralnim načelima i naukom Crkve i ne upasti u napast antropologizma. Teologu i pastoralnome radniku, uz dobro znanstveno znanje, potrebna je vjera i poučljivost Duhu Svetome, koji uvodi pojedince i Crkvu u punu istinu.

U svim oblicima pastoralnoga djelovanja valja jasno i nedvojbeno *osuditi homoseksualno ponašanje* kao moralni nered i zlo. Homoseksualnost se ne može nikada opravdati ni u kojem svome obliku i izražavanju kao moralno dobra i dopuštena. Treba je osuditi kao nemoralnu, kao i sve jasne i javno poznate izražaje opravdavanja, propagiranja i uzvišavanja homoseksualnog ponašanja (skupine, revije, filmovi, udruženja,...). Osobito treba jasno i oštro osuditi svako glorificiranje homoseksualnosti i homoseksualnog ponašanja kao jednakog ili čak uzvišenijeg od heteroseksualnoga. Homoseksualna aktivnost može, istina, pružiti momentalno erotično-seksualno zadovoljstvo, ali nikako ne može usrećiti osobu; dapače, dovodi je u osamljenost, ljubomoru, dotučenost, obeshrabrenost, beznade i sl. Homoseksualnost nije oblik razvijene, već regresivne i devijantne seksualnosti, koliko god se neki trudili drukčije dokazati. Nikada ni jedna osoba koja je postigla puninu heteroseksualne ljubavi nije nastojala da to nadide homoseksualnom aktivnošću. U razvoju seksualnosti i afektivnosti homoseksualnost je uvijek zastoj, devijacija, anomalija. Pastoralni savjetnik treba da to uvijek ima na pameti i da postupa dosljedno tome.

Osuditi homoseksualnost kao moralni nered i zlo ne znači osuditi i osobu koja joj podliježe. Homoseksualnu osobu, kao i svaku drugu, valja uvijek shvatiti, prihvatiti i pomoći joj. Tako je postupao Isus sa ljudima. Osuđivao je zlo i grijeh, a osobama opraštao, hrabrio ih i duhovno podizao (usp. Iv 8, 11). *Osobi treba pomoći* da se oslobodi osjećaja krivnje, tjeskobe, da

otkrije milosrdnu Božju ljubav. U razgovoru s homoseksualnom osobom svećenik treba da se trudi da stvori lijep ugođaj i ozračje, tako da se osoba ugodno osjeća. Treba osobu prihvatiti onakvu kakva je, s ljubavlju i razumijevanjem. To je temeljno pravilo u pastoralnome radu, što iskustvo apsolutno potvrđuje kao ispravno ponašanje i postupak. Homoseksualne osobe imaju pravo na poštovanje, prijateljstvo, pravednost. Ne smije ih se nikada otpisati, već nastojati uvijek s njima dijalogizirati, pružati im pomoć, s njima suosjećati, izražavati im zdravu naklonost i zauzimati se za njih. Potrebno im je pomoći ne samo u pogledu njihove homoseksualnosti, već u cjelokupnu životu, jer homoseksualnost je samo dio njihova života. Tako će se moći bolje vidjeti uzroci, sklonosti, muke i potrebe tih osoba i onda će im se moći bolje i pomoći. Homoseksualne osobe treba ljudski i kršćanski shvatiti u njihovoj životnoj drami, biti solidaran s njihovim trpljenjem i mukama. Osuda homoseksualnih osoba urodila bi time da se utječu za pomoć i životno ohrabrenje sebi sličnima i tako pogoršavaju svoje stanje. Treba poštovati njihovo temeljno ljudsko dostojanstvo. "Oni su takvi kakvi su; ti nemaš prava ne voljeti ih i ne priteći u pomoć svome bratu i svojoj sestri; ako susretneš jednoga ili jednu na putu Sodome ili Gomore, sjeti se da ti trebaš biti onaj koji dolazi iz Samarije."¹⁷

Sve pomoći pružene homoseksualnim osobama treba da im pomognu da *nadvladaju* svoje stanje i probleme. To ne znači da takvo stanje treba prihvatiti, ozakoniti i dopuštati ga. To bi značilo kao da dajemo alkohol alkoholičaru. Opravdati osobno stanje i ponašanje i podržavati ga, a ne trditi se nadići ga, značilo bi biti nepravedan prema homoseksualnim osobama i pogrešno ih usmjeravati.

Na poseban način *Crkva treba da brani* homoseksualne osobe, njihovo dostojanstvo i vrijednost, njihova temeljna ljudska i kršćanska prava. Crkveni dokumenti i nauk brane ljudsku osobu pa tako treba postupati i u pastoralu. Crkva brani i homoseksualne osobe tako da jasno naučava da su i one u biti slobodne a ne determinirane, da su slika i djeca Božja, da su otkupljene krvlju Kristovom. Crkva brani i pomaže homoseksualnim osobama tako da ih poštiva i voli prema Kristovu uzoru, pomaže im da sebe prihvate i da strpljivo nose svoj križ. Crkva i njezini službenici na poseban način treba da se bore protiv obespravljenosti homoseksualnih osoba, bez obzira na to od koga i zašto dolaze, braneći temeljno dostojanstvo svake osobe. Osobito su pozvani katolički teolozi i pastoralni radnici da vjerno naučavaju nauk Crkve i tako pružaju istinsku pomoć homoseksualnim osobama. Crkva treba da bude mjesto gdje homoseksualne osobe mogu naći utjehu, ohrabrenje, prihvaćanje, ljubav, poštovanje, a ne obratno. Osobito je važno za mlade osobe da u Crkvi nađu pastoralne radnike koji su im kadri i spremni pomoći, dati im više jasnoće u pogled na njihovu homoseksualnost. Crkva i svećenici treba da nasljeđuju Božju ljubav prema svakome, pa i prema homoseksualnim osobama.

Pastoralna pomoć treba da ide za tim da homoseksualna osoba što bolje *sama prosudi* svoje stanje i ponašanje, svoje odnose s drugima, da vidi je li otvorena, komunikativna, iskrena, vjerna, dosljedna ili je pak egoist, nepo-

17 M. ECK, *nav. dj.*, str. 345.

štena, podana promiskuitetu, štetna drugima. Treba joj pomoći da se brine o svom cjelokupnom životu i ponašanju, o svome odnosu prema Bogu, sebi, drugima, molitvi, askezi, samodisciplini, sakramentalnom životu. Prosudujući sama, moći će bolje i adekvatnije vidjeti istinu o sebi i lakše se i zdušnije mijenjati i popravljati.

Moralni, duhovni i pastoralni djelatnik i savjetnik treba da zna da i homoseksualne osobe kao i heteroseksualne mogu živjeti sveto, čistim i plodonosnim životom. Homoseksualna sklonost se može živjeti kao vlastiti križ koji, ako ga se s vjerom u Boga i strpljivo nosi i podnosi, može biti sredstvo osobnoga posvećenja i ljudskog i kršćanskog usavršavanja ako ga osoba tako shvaća i prihvaća, trudeći se da što bolje gospodari svojim spolnim sklonostima. Na taj način i homoseksualne sklonosti mogu biti svojevrsni put do Boga. U tome smislu, homoseksualnim osobama treba da se uvjerljivo naviješta Božja milosrdna ljubav. Bog svakoga voli i nikoga ne odbacuje tko mu je otvoren, pa ni homoseksualne osobe. Tako homoseksualnost može biti i svojevrsna duhovna prigoda, jer je svaka patnja za kršćanina šansa da se Bogu bolje preda i prione uza nj.

U pastoralnome pristupu i djelovanju svećenik treba da, koliko mu je to moguće, dobro *razlikuje pravu od prolazne* homoseksualnosti. To je nužno za pravilno davanje savjeta, odnosno upućivanje homoseksualnih osoba specijalistima radi liječenja. Pravi homoseksualci redovito nisu takvi zato što su takvo stanje i sklonost sami izabrali, već su redovito tome uvjetovani, dok povremeni i prolazni homoseksualnu aktivnost više-manje svjesno izabiru i za nju su onda i više odgovorni. Potreban je razborit sud i pravedno postupanje. Slanje specijalistu uvijek ima biti dobro odmjereno i u dogovoru s pacijentom. Valja imati na unu da nisu sve osobe koje se upuštaju u homoseksualnu aktivnost nužno homoseksualci. Može se raditi o prolaznu i slučajnu impulsu, radoznalosti, izvanjskoj uvjetovanosti itd. To je osobito slučaj dječaka u prepubertetu i u vrijeme puberteta, kada se upuštaju u igre homoseksualne naravi. Bilo bi vrlo pogrešno u tim slučajevima smatrati ih homoseksualcima. Potrebno je davati im prikladne odgojno-pastoralne savjete, upozoravajući ih na loše posljedice zbog takvih igara i iskustava.

Ako je riječ o *prolaznoj* homoseksualnosti, osobu valja saslušati, pomoći joj i ohrabriti je ako zbog toga trpi. Treba da je se upozori na sredstva koja će joj pomoći da se oslobodi homoseksualnih aktivnosti i potaknuti je da se njima služi. To su izbjegavanje prigoda koje je navode na takvo ponašanje, odgovorno ponašanje, gospodarenje sobom, sakramentalni život, molitva, askeza itd. Treba joj pomoći da uvidi smisao i značenje ljudske spolnosti i da ga ostvaruje, da gaji zajedništvo i dijalog s drugim osobama, da bude odgovorna i korektna prema sebi i drugima. Budući da je prolazna homoseksualnost izlječiva, osoba je dužna liječiti se, ako je potrebno i psihologijski i medicinski. Treba jačati volju i stjecati ispravan sud i uvjerenja, pouzdati se u Božju pomoć i otvarati se djelovanju milosti.

Kada je riječ o *pravom* homoseksualcu, tada treba da mu se pomogne da sebe, prihvati kakav jest ako se ne može popraviti. On redovito nije izravno kriv za svoje homoseksualne sklonosti. Treba da sobom gospodari i nađe smisao i radost života na drugim područjima. Uputno je ne slati ga psihijatru ako to nije nužno, jer je on došao tražiti vjersku i moralnu pomoć.

Valja mu pomoći da živi koliko bolje može u zajedništvu, dijalogu i ljubavi s drugima. I on se može kajati i popraviti. Potrebno je da se bude blag i milosrdan poput Isusa, da znademo biti na strani odbačenih i onih koji trpe. Isus nije došao zbog pravednika, nego zbog grešnika, pa i homoseksualaca (usp. Mt 9, 12-13). Ako ne može biti izliječen, ima mu se pomoći da prihvati svoju sudbinu, svoj egzistencijalni defekt i da se kao takav što bolje osmisli i ostvari. I on treba da odgovorno živi svoj odnos prema spolnosti, sebi, drugima. Velik je uspjeh ako uspije napustiti tjelesno-erotične odnose i živjeti u predanoj ljubavi s partnerom.

Ako je homoseksualna osoba kadra uspostaviti i živjeti heteroseksualne odnose i aktivnost, onda joj to treba savjetovati. Neka sve učini *da postane i da živi kao heteroseksualna osoba*. Taj savjet treba redovito davati osobama s prolaznom homoseksualnošću, u tome im pomagati, pa i liječenjem ako je potrebno. Ako je osoba pravi homoseksualac i ne može prijeći na heteroseksualno ponašanje, a većina takvih, kažu istraživanja, to i ne želi, onda joj to ne treba ni savjetovati. Dapače, to bi joj moglo pogoršati psihičko stanje i doživljavanje, jer je za određeni postotak takvih osoba heteroseksualnost naprosto odvratna.

Ako se homoseksualna osoba ne može preorijentirati na heteroseksualno ponašanje i život, ako je pravi homoseksualac, onda joj treba savjetovati da prihvati svoju homoseksualnu sklonost i da živi seksualnu *uzdržljivost*, sublimirajući svoje seksualne porive. Istina, uzdržljivost je teška, osobito homoseksualnim osobama zbog te poremećene sklonosti, ali i one treba da se trude da svoje spolne impulse žive čisto i uredno. Svećenik treba da zna da će to mnogima biti prilično teško i da će malotko potpuno uspjeti, ali valja isto tako znati da je to nekima potpuno, ili bar u većoj ili manjoj mjeri, moguće. Da je uzdržljivost apsolutno nemoguća, onda bi se time nijekala temeljna čovjekova sloboda i mogućnost odluke, što je posve pogrešno. Potpuna seksualna apstinencija i sublimacija libida u više aktivnosti duha neka bude ideal osobama koje su klinički neizlječive. Taj ideal treba ostvarivati strpljivo, polako, postupno, ustrajno. Ako ne može živjeti u potpunoj uzdržljivosti, treba da se trudi da što manje upada u homoseksualnu aktivnost. Tko vjeruje u pashalno otajstvo Kristove smrti i uskrsnuća i u naše suoblivenje njemu, može dati značenje celibatu kojega nije izabrao, već mu je homoseksualnom sklonošću nametnut. Uzdržljivost je kraljevski put koji treba savjetovati, makar se padovi ponavljali.¹⁸

Ako se radi o pravom homoseksualcu kojemu je heteroseksualnost odvratna i koji ne može živjeti uzdržljivost, osobito zbog svoje kompulzivne homoseksualne sklonosti, neki autori savjetuju da takva osoba stupi u *stabilan odnos* sa drugom homoseksualnom osobom. Što o tome reći i kako postupati prema onima koji tako žive?¹⁹ Prema nekim mišljenjima, takvo bi stabilno homoseksualno prijateljstvo s jednom osobom bilo manje zlo i put

18 U tome smislu djeluje i postiže prilične uspjehe američka katolička grupa *Courage*, koja djeluje među homoseksualcima slijedeći nauk crkvenoga Učiteljstva. Vodi se načelom: ako Bog nešto od nas traži, onda nam daje i milost da to možemo ostvariti. Vjeruje da se osobe u svome ponašanju mogu mijenjati.

19 Usp. G. DÜRAN, *nav. dj.*, str. 275-277; X. THÉVENOT, *nav. čl.*, str. 278-284; W. MÜLLER, *nav. čl.*, str. 129-158. Usp. H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 70-82; W. MÜLLER, *nav. čl.*, str. 167-180.

do potpunoga popravka, jer se izbjegava homoseksualni promiskuitet. Takav život u kopiji ne bi smio biti cilj, već samo sredstvo za postignuće boljih rezultata. Drugi se tome protive, jer takav život je neprestana bliža grešna prigoda, pogotovo ako osobe zajedno i stanuju. Zajedničko stanovanje treba uvijek odbaciti kao zlo jer lakše vodi zlu i grijehu. U iznimnim slučajevima ono može biti manje zlo i kao takvo tolerirano, ali treba da bude plemenito, nesebično, personalizirano, bez spolnih aktivnosti. Nekada će biti razborito tolerirati takav život, odnosno ne odvrćati od njega, uz uvjet da se živi seksualna uzdržljivost, da se živi kao brat i sestra. To ističu i neki crkveni dokumenti. Odrješenje se može dati, prema nekim autorima, ako se slučajno ponekada upadne u homoseksualnu aktivnost i ako se protiv toga osobe istinski bore. U takvim slučajevima valja primjenjivati pastoralno-pedagogijsko načelo stupnjevitosti, tj. potpuna čistoća ne postiže se odjednom, već postupno. Ona je ideal kojemu se teži. Ako se osobe koje žive u homoseksualnoj kopiji iskreno trude tome idealu, onda je to nešto drugo nego homoseksualni životni stil, kojega valja apsolutno osuditi. Imajući u vidu da su osobe slabe i da je takav život stalna bliža grešna prigoda, stabilni odnos među homoseksualnim osobama valja načelno osuditi i nikada ga ne preporučivati.

U pastoralu homoseksualnih osoba neka se poštuje zakon *stupnjevitosti* — rasta i postupnog obraćanja. Teško je odmah i odjednom, bar većini osoba, prekinuti s homoseksualnim aktivnostima i živjeti u uzdržljivosti ili heteroseksualnosti. Velik je uspjeh npr. ako se iz promiskuiteta prijede u prijateljstvo udvoje s homoseksualnom aktivnošću, makar se ona ni tada ne može nikako moralno opravdati. Poštovanje postupnog hoda nabolje traži razboritost koja ima u vidu čovjeka označena posljedicama istočnoga grijeha, koji je često uvjetovan i slab. Makar temeljna sloboda ostaje, ipak je ona stvarno umanjena i oslabljena zbog sklonosti i strasti. Treba jasno i uporno težiti cilju čistoće, makar je teško i makar se često i ponovno padalo u grijeh. Tko se bori taj još nije potpuno pobijeden. Razboriti pastoral o tome vodi računa. Poštivanje stupnjevitog poboljšanja podrazumijeva dobar globalni nutarnji stav i uvjerenje, te nastojanje da se problem riješi i živi čisto. To je nužni uvjet za progresivni put prema konačnom rješenju problema.

Svećenik će uvijek poticati homoseksualnu osobu da živi što bolji *duhovni život* i angažman. Solidan molitveni život, redovito pristupanje sakramentu pokore, česta sveta pričest, solidno i razborito duhovno vodstvo, poučljivost, poniznost, zdrava askeza itd. - nezaobilazni su ako osoba želi napredovati. K tome, zdrav, ispravan, velikodušan i požrtvovan angažman na osobnome, obiteljskome, društvenome, vjerskome i kulturnome planu, savjesnost u dužnostima, vjernost obvezama i slično, sve to pomaže da se homoseksualnost prevlada.

I homoseksualne osobe imaju *pravo na sakramente*, uz uvjet da se iskreno kaju i nastoje popraviti. Dapače, na tome ih putu valja hrabriti da vide i uvjere se da im Bog svojom milošću želi i može pomoći. U ispovijedi svećenik će se truditi penitenta shvatiti, razumjeti, ohrabriti, prosvijetliti, poučiti. Slušat će pažljivo i s ljubavlju što mu penitent govori i tek nakon toga stvar razborito prosuditi i dati prikladne savjete, upućujući penitenta na to kako može živjeti s Bogom usprkos svojoj homoseksualnoj orijentaciji. Is-

povjednik u tom slučaju, kao i inače, treba da jasno razlikuje objektivni nered i subjektivnu odgovornost penitenta za njegovo ponašanje, razborito uvažavajući okolnosti koje na to utječu.

Kao i sve druge, i homoseksualne osobe su pozvane da u svome životu *nasljeduju Krista* i vrše Božju volju, sjedinjujući svoje trpljenje zbog svojih homoseksualnih sklonosti s Kristovim trpljenjem i križem. Poziv na nošenje vlastitoga križa put je svakoga Kristova učenika. Takvo postavljanje homoseksualne osobe pomaže joj da se prepusti Bogu i njegovoj volji, svjesna da Bog spasava čovjeka u svakoj situaciji, pa i u homoseksualnoj uvjetovanosti. Kao i sve druge, tako su i homoseksualne osobe pozvane na svetost, kojoj treba da teže. Homoseksualne sklonosti mogu biti razlog za produbljenje vjere u Boga i put do svetosti, u smislu križa kojega se strpljivo nosi u nadi konačnoga spasenja i zajedništva s Bogom.

Moralno i pastoralno gledajući, ne bi bilo dobro da se osobe s homoseksualnim sklonostima posvete *zvanjima* i zanimanjima koja su po svojoj naravi takva da osobu dovode u veću opasnost da podlegne svojim sklonostima i da drugima nanese štetu. Povezanost između određenih zvanja i zanimanja sa homoseksualnošću nije utvrđena, bar ne izravna povezanost. Ona životna zvanja u kojima je mogućnost homoseksualne aktivnosti veća, homoseksualna bi osoba trebalo da izbjegava i posveti se drugome manje opasnome pod tim vidom. Posebno se postavlja pitanje o tome može li homoseksualna osoba biti profesor i odgojitelj. Načelno i apsolutno se to ne može nijekati, makar je opasnost za dotičnu osobu i odgajanje veća. U tome zvanju osoba može veoma lako sublimirati svoje homoseksualne sklonosti, ali je isto tako opasnost da negativno i nehotice utječe na đake u smislu narcisoidnog ponašanja, odnosno zatvorenosti prema heteroseksualnosti. Postoji opasnost i od bliskijeg druženja sa učenicima i veća opasnost od zavodenja, što ostavlja teže traume kod đaka, posebno ako je zavoditelj cijenjen. Zavodenje ne mora dovesti đaka u homoseksualnost, ali može poremetiti harmoničan spolni život.

Što savjetovati *roditeljima* u svezi s odgojem i postupanjem kada otkriju da im je dijete homoseksualno usmjereno i aktivno?²⁰ Prvo, korisno je da svoje sumnje, osjećaje i teškoće iznesu nekom specijalistu, osobi koja će ih razumjeti i pomoći im. Treba da znaju da je u pubertetu i mladenaštvu još teško utvrditi radi li se o pravoj homoseksualnosti ili ne. Uspjeh u odgoju njihova homoseksualnog djeteta uvelike ovisi o njihovu općem dobrom odnosu prema djetetu. Jer su zbog tog otkrića redovito veoma zbunjeni, ljuti, očajni, puni straha, stida, osjećaja krivnje itd., osobito im je potrebna pastoralna pomoć, utjeha, prosvijetljenje, ohrabrenje i podrška. Oni nisu svjesno krivi zbog homoseksualnosti svoga djeteta i zato im valja pomoći da se oslobode osjećaja krivnje i grijeha i da shvate da ih Bog voli i u takvu stanju. Dijete ne smiju nikako odbaciti, praviti na nj pritiske, predbacivati mu i prigovarati i tako mu otežavati život. Naprotiv, treba da ga prihvate, shvate, neka mu uvijek i u svemu pomažu. Dijete treba da upravo u obiteljskome krugu nađe najbolju pomoć za svoj problem i svoje stanje.

20 Usp. H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 70-82; W. MÜLLER, *nav. čl.*, STR. 167-180.

Crkva treba da ima *specijalizirane službe i osoblje* za pastoralnu pomoć homoseksualnim osobama (*Pismo biskupima...*, br. 17). U mnogim biskupijama već postoje posebne kuće za sastajanje homoseksualnih osoba kao kontrapunkt gay-kafićima i drugim sastajalištima. Negdje se sastaju zajedno poput anonimnih alkoholičara, trudeći se da poboljšaju svoje stanje i izliječe se. Drugdje postoje specijalizirane službe, savjetovišta i telefoni za pomoć takvim osobama, odnosno svećenici i drugi specijalisti posvećeni isključivo pastoralnoj brizi homoseksualnih osoba.²¹ Pismo Kongregacije za nauk vjere iz 1986. godine potiče biskupe da na tome odgovorno porade. Pastoralni radnici, prije nego se upuste u pastoralni rad sa homoseksualnim osobama, treba da sami sebe preispitaju i dobro se osposobe. Određene predrasude, pogrešan odgoj, pogledi i prosudbe mogu biti prava nepravda prema homoseksualnim osobama i mogu onemogućiti bilo kakav rad s njima.

Homoseksualnost i brak²²

Istraživanja pokazuju da mnogo homoseksualnih osoba *sklapa heteroseksualni brak*. Postotak je mnogo veći među ženama nego među muškarcima. Većina homoseksualnih osoba barem su jednom živjele ili žive u braku. Računa se da je od dvadeset i pet brakova u jednome bar jedna osoba homoseksualna. Mnogo osoba tek nakon sklapanja braka, zbog raznih motiva, otkriva da su homoseksualno usmjerene, a da prije sklapanja braka to uopće nisu znale. Mnoge osobe žive svoje homoseksualno usmjerenje u heteroseksualnom bračnom životu i ljubavi. Nekima je to motiv da se ne upuštaju u homoseksualnu aktivnost, drugi zbog toga jako trpe i žive u strahu i nesigurnosti, treći se upuštaju i u homoseksualnu aktivnost i tako žive podvojenim životom.

Različiti su *motivi* zbog kojih homoseksualne osobe sklapaju heteroseksualni brak. Neki prije sklapanja braka nisu bili svjesni, ne posve, svoje homoseksualne sklonosti, otkrivši je tek u braku. Drugi, koji su svjesni svojih homoseksualnih tendencija, sklapaju brak u nadi da će na taj način riješiti svoj problem, da će se promijeniti i osloboditi se tih nagnuća. Neki sklapaju brak jer im je to netko savjetovao. Drugi opet žele vidjeti jesu li sposobni živjeti u braku. Ima i onih koji to čine pod određenim pritiskom svojih najbližih i rodbine. Društveno gledajući, u braku se živi stabilnije. Ako osoba nije u braku, u nekim životnim zvanjima ne može napredovati. Tu je i želja za stabilnom i trajnom ljubavnom vezom u braku. Mnogo homoseksualnih osoba želi imati vlastito potomstvo i zato sklapaju bračnu vezu, jer je ta želja tako jaka da joj sve drugo podlažu; žele pred drugima biti normalne, a ne drukčije i nenormalne, žele sigurnost za stare dane, što će osigurati vlastitim potomstvom i obitelji. Katkada se voli osobu drugoga spola tako jako da se

21 U Nizozemskoj, SAD i nekim drugim državama postoje i djeluju pastoralni centri za homoseksualne osobe, s ciljem da studiraju homoseksualni fenomen, da ga što bolje shvate i daju što prikladnije odgojno-pastoralne smjernice. U Engleskoj već više godina postoji poliklinka za homoseksualne osobe.

22 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 281-290; H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 52-69; X. THÉVENOT, *nav. čl.*, str. 294-298; W. MÜLLER, *nav. čl.*, str. 158-167.

želi s njome živjeti u toj ljubavi, makar tjelesna komponenta bračnoga života bila u drugom planu.

Brak sklopljen između homoseksualne i heteroseksualne osobe redovito *nije uspješan*, kratko traje, redovito je nesretan. Razlog je tome uglavnom neuspjelo psihičko sjedinjenje i zajedništvo te i neuspjeh u seksualnom i na drugim područjima života. To onda najčešće vodi do rastave već u prvim godinama braka. Kada heteroseksualni partner otkrije da je njegov bračni drug homoseksualna osoba, redovito ostaje šokiran, iznenađen, mrzi ga, traži rastavu braka. Neke osobe uza sve to ostaju i dalje u takvome braku jer im tjelesna strana i psihičko sjedinjenje i ljubav nisu najvažniji, jer su posrijedi djeca itd. Što god bilo, u takvim brakovima redovito vlada nezadovoljstvo i osjećaj neuspjeha i promašenosti.

Kada se radi o oženjenom homoseksualcu, tad se postavlja pitanje o tome da li je dobro i da li je dužan da svome *bračnome drugu* kaže istinu o sebi. Ovdje valja najprije vidjeti to da li bračni drug o tome išta znade, da li se homoseksualna strana odgovorno ponaša u braku, kako doživljava i živi svoju bračnu ljubav. Hoće li svoju sklonost i eventualno ponašanje priopćiti supruzi, to treba da se razviđa od slučaja do slučaja. Općenito gledajući, ta spoznaja neće obrađovati bračnoga druga: dapače, mnogo će zbog toga trpjeti. Zato često ne valja reći istinu zbog ljubavi prema partneru, da ne trpi, osobito ako i homoseksualna osoba trpi zbog svoje sklonosti i svjesno i hoćimice se ne upušta u homoseksualnu aktivnost. Ako partner dozna istinu, mora mu pomoći da to prihvati, da se ispravno postavi. Ne valja savjetovati rastavu, jer to ne poboljšava stanje nijednog partnera, a osobito ne ako su posrijedi djeca. Ako je brak razvrgnut, svećenik i savjetnik treba da učine sve da homoseksualna osoba ne bude odbačena, izrugivana, opterećena, osamljena, jer to samo pogoršava njezino teško stanje.

Prema nekim istraživanjima, približno 15 posto homoseksualnih osoba, muških i ženskih, žive u heteroseksualnom braku i imaju djecu. Postavlja se pitanje: da li homoseksualne osobe mogu biti *dobri roditelji* i da li njihova homoseksualnost utječe na njihovu djecu? Homoseksualni roditelji imaju teškoće u svojem seksualnom identitetu i nije im lako uskladiti zadaću oca ili majke s homoseksualnošću, iz čega često proizlaze sukobi u ulogama odgoja i pristupa djeci. Ako homoseksualnost toliko utječe na roditelja da je emocionalno jako nestabilan, to može uzrokovati negativne psihičke posljedice kod djeteta. Dakako da je odgoj djeteta u takvim prilikama problematičan i okrnjen. Važno je pitanje i o tome da li su djeca homoseksualnih roditelja homoseksualno orijentirana! Istraživanja to nisu jasno potvrdila. Homoseksualne osobe potječu iz heteroseksualnih brakova, makar jedan od roditelja može biti homoseksualno usmjeren. Redovito homoseksualnost roditelja ne utječe na seksualni identitet i orijentaciju djeteta.

Pastoralni radnik i savjetnik nikada *ne smije savjetovati sklapanje braka* pravome homoseksualcu. Takva osoba ne može pružiti heteroseksualnom bračnom drugu svu puninu, sigurnost i ljubav koju je pozvana i dužna dati. Problem nije uske tjelesno-seksualne naravi, već psihičko-duhovne naravi, što onemogućuje stvarno zajedništvo u braku, jer je homoseksualna osoba bitno usmjerena na osobu istoga spola. Psihički je impotentna za brak i nije sposobna izvršavati bračne dužnosti. Prije braka homoseksualna je osoba

dužna informirati heteroseksualnu stranu o svome stanju, jer svatko ima temeljno pravo na jasnoću i istinu na tom području života. Ako je brak već sklopljen, valja vidjeti da li može dalje opstojati ili treba da se razvrgne. Brak nije nikada pravo rješenje za strukturalnoga homoseksualca, jer se neće seksualno preorijentirati. Dapače, imat će još većih teškoća. K tome, i druge osobe uvodi u životne teškoće i muke. Homoseksualna osoba ne može ni seksualno, ni erotički, ni ljubavno dati partneru ono što on od nje kao suprug(a) traži i očekuje, tj. pravo osobno seksualno i ljubavno prijateljstvo, zajedništvo i sreću. Brak kao lijek protiv homoseksualnosti besmislen je i zato što partnera degradira, uzimajući ga kao sredstvo za postignuće vlastitih ciljeva. Treba da se zna da bračni život ne uklanja homoseksualne sklonosti i želje, a još više komplicira život homoseksualnoj osobi jer joj ograničuje slobodu, tjera je u glumu, pretvaranje, neuroze,... Sve to stvara nezadovoljstvo među supruzima i trpljenje. Homoseksualac je teško vjeran u braku, teško ostvaruje pravu ljubav bračne kopije. Homoseksualna struktura osobe, koja je dominantna nad onom heteroseksualnom, nije u skladu sa zahtjevima bračnoga života.

Ako homoseksualnost nije urođena već je samo površna, prolazna i izlječiva, onda takve osobe načelno *moгу sklopiti brak*. Kada je osoba seksualno ambivalentna, ponekad brak može biti pravi spas. Potrebni su, međutim, ipak neki uvjeti. Homoseksualna osoba treba da je postigla privlačnost drugoga spola, a ne samo da se oslobodila odvratnosti prema njemu. Na tjelesni dodir ili fantaziju o ženi treba da ima dostatnu tjelesnu reakciju, da se može opravdano nadati da će biti moguće ostvarenje fizičkoga sjedinjenja. Prema voljenoj osobi treba da bude dostatno afektivno polarizirana, tako da se može opravdano nadati da će se moći ostvariti psihičko i ljubavno zajedništvo kopije. Savjetovati brak i takvim osobama uvijek je određeni rizik, jer osoba uvijek nosi u sebi određenu dozu homoseksualne sklonosti, koja se može potencirati i ojačati zbog raznih motiva i tako brak dovesti u pitanje. Potrebna je stoga velika razboritost.

Crkveno zakonodavstvo vidi u pravoj homoseksualnosti razlog za *nevaljano sklapanje braka*. I to ne zbog impotencije ili zbog nemogućnosti davanja privole, već zbog nesposobnosti da osoba preuzme i izvrši bitne bračne dužnosti.²³ Homoseksualna osoba tako je uronjena u svoje nenormalno stanje, tako zahvaćena homoseksualnošću, da ne može partneru pružiti ni od njega primiti stalno i isključivo pravo na vlastito tijelo u smislu čina za rađanje. Makar osoba kaže da to može i to obećaje, brak je nevaljan na temelju načela da se nitko ne može obvezati na ono što ne može dati i izvršiti. Homoseksualna osoba afektivno je nezrela; ne može se u ljubavi darivati; ne može ostvariti duboko zajedništvo duha i tijela koje traži bračni život. Sve to vrijedi za pravog i isključivog homoseksualca. Homoseksualna sklonost koja bitno odnosi slobodu osobi dovoljna je za nevaljanost braka, a homoseksualnost kojom osoba vlada nije dostatna za ništenost braka. S obzirom na sklapanje braka homoseksualnih osoba, poznati kanonist F. Bersini

23 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 291-297; F BERSINI, *La pastorale dei matrimoni falliti e le cause di nullità*, Bari 1975, str. 77-95; "Anomalie psicosessuali e contratto matrimoniale", u *Palesra del Clero* 15 (1976) str. 350 sl.; "Matrimonio e anomalie sessuali e psicosessuali", *nav. dj.*, str. 261-269.

tvrdi da onaj tko je - prema sudu stručnjaka - zahvaćen u relevantnom stupnju seksualnim anomalijama, taj nije sposoban dati valjan ženidbeni pristanak, jer ne može uzeti na sebe bitne bračne obveze. Homoseksualnost pak pripada među seksualne anomalije. Zbog svega rečenoga prava homoseksualnost zapreka je valjanom sklapanju braka. Civilno zakonodavstvo vidi u homoseksualnosti razlog za rastavu braka.

Homoseksualnost i celibat

Govoreći o odnosu homoseksualnosti i celibata, mislimo na svećenike, redovnike, redovnice, svećeničke i redovničke kandidate sa homoseksualnim sklonostima, odnosno aktivnostima.²⁴ Nema sumnje da ima homoseksualnih osoba i među spomenutim osobama, kao i to da neke od tih osoba aktualiziraju svoju homoseksualnu sklonost na ovaj ili onaj način. Razna istraživanja to jasno pokazuju. Teško je reći koliki je postotak takvih, ali on nije zanemariv niti je ikakva iznimka; dapače, prema nekim autorima, postotak je iznad općeg prosjeka.²⁵ Ta činjenica izaziva Crkvu da razmišlja i zauzima stavove ne samo o homoseksualnosti kao takvoj nego i o prikladnosti takvih osoba za svećenički i redovnički život i službu.

Homoseksualni svećenici i redovnici *otkrivaju* svoje homoseksualne sklonosti u raznim životnim etapama. Neki nisu uopće svjesni svoje homoseksualne sklonosti prije svećeničkoga ređenja, odnosno redovničkoga zavjetovanja. Drugi tu sklonost otkrivaju u periodu pripreme za svećenički i redovnički život, ali smatraju da im to nije zapreka za ređenje, misle da je to nešto prolazno, o tome ne razgovaraju i ne savjetuju se ni s kim, osim što se eventualno u ispovijedi optužuju za svoje homoseksualne aktivnosti, a ispovjednici su u savjetima uzdržani ili dosta laksni, pa ih to hrabri da idu naprijed. Na taj hod naprijed prilično utječu i izjave, preporuke i stavovi Crkve o homoseksualnosti. Crkva je, naime, sve tolerantnija prema homoseksualnim osobama i zauzima se za njihovo aktivno sudjelovanje u crkvenom životu.

Različiti su *motivi* koji navode homoseksualne osobe da se opredijele za svećenički ili redovnički život, odnosno za celibat: nedovoljna obavještenost o homoseksualnosti, psihička nesigurnost osobe i traženje sigurnosti u tome zvanju, potiskivanje homoseksualnih sklonosti i uvjerenje da će nestati u pastoralnome radu, ljubav prema svećeničkome ili redovničkome pozivu, društveni pritisak da se ne ostane neoženjen, osjećaj nesposobnosti za heteroseksualni život itd. Osim toga, budući da su u suvremenom društvu ho-

24 Usp. M. ECK, *nav. dj.*, str. 269-273; H. van de SPIJKER, *nav. dj.*, str. 83-94; X. THÉVENOT, *nav. čl.*, str. 298-305; W. MÜLLER, *nav. čl.*, str. 196-219; "Priester als Seelsorger für Homosexuelle", *nav. dj.*, str. 09-112; G. PERICO, *nav. dj.*, str. 288.

25 Prema nekim istraživanjima, u SAD jedan od tri svećenika je gay. Neki su kažnjavani i javno osuđivani zbog zavođenja maloljetnika. Generalna sinoda Engleske crkve (Church of England) raspravljala je na jednom zasjedanju 1987. godine o problemu homoseksualnih svećenika. Procjenjuje se da je trećina anglikanskog klera homoseksualno usmjerena. Zaključeno je da je homoseksualno ponašanje grešno, ali da su homoseksualne osobe "potpune osobe" i ne smije ih se diskriminirati. Neki su biskupi zastupali mišljenje da homoseksualne svećenike treba kazniti, odnosno otpustiti iz službe, ali se većina nije s time složila. Tako je Anglikanska crkva Engleske homoseksualnost kod svećenika osudila i ujedno je tolerirala (usp. *Herder Korrespondenz* 12 1987 str. 601).

moseksualne osobe emarginizirane, neke izabiru svećeništvo i celibat jer se svećeništvo cijeni; tako je onda i ta osoba cijenjena i dovoljno vrednovana, pa na taj način sebe ostvaruje. Ulazak u samostan, odnosno ređenje, može biti svojevrsna izvanjska fasada iza koje se osoba sakrila kao homoseksualna. Neki taj poziv izabiru radi toga da budu uvijek s istim spolom, pa tako u nekoj mjeri zadovoljavaju svoje homoseksualne sklonosti, bar na planu osjećaja, mašte, a možda i samih aktivnosti i čina. Homoseksualne osobe općenito imaju veću sposobnost da budu vođe, učitelji, organizatori, pa kao svećenici mogu to bolje ostvariti. Drugi opet misle da će kao svećenici ili redovnici lakše živjeti uzdržljivost i tako lakše riješiti svoj homoseksualni problem. Spomenuti motivi nisu provjereni, ali su indikativni u tom pogledu.

Izborom svećeničkog ili redovničkog poziva, odnosno celibata, *ne rješava se problem* homoseksualnosti određene osobe; dapače, on se još više potencira. Kao prvo, treba da se zna da se u tom slučaju celibat ne shvaća kao čisti ljubavni dar samoga sebe i svoje spolnosti i ljubavi Bogu, već je on shvaćen kao rješenje osobnoga spolnoga problema, što je potpuno pogrešno. Zatim valja imati na umu da će jednospolni ambijent, kao što je redovnički, redovito još više razbuktavati homoseksualne sklonosti kod osobe, što može biti vrlo štetno ne samo za nju već i za druge u zajednici. Papa Pavao VI u enciklici *Sacerdotalis coelibatus* upozorava da nikada ne smijemo tražiti da milost redovničkoga izbora nadomjesti nedostatak zrelosti ili nužnog psihoafektivnog ravnovjesja. Ne može se očekivati da će Božja milost nadomjestiti ono što nedostaje naravi.

Da li je homoseksualnost *kontraindikacija* za svećeničko ređenje, odnosno za redovničko zavjetovanje? O tome se u naše vrijeme dosta raspravlja, osobito u protestantskim zajednicama, i zauzimaju se različiti stavovi.²⁶

Katolička crkva, teologija i odgoj, u pravoj homoseksualnosti vide jasnu kontraindikaciju za ređenje, odnosno zavjetovanje. Motivi za to su raznoliki. Iskustvo pokazuje da bogoslovi veoma lako previše idealiziraju uzdržljivost, a kada poslije ređenja dođu u teškoće, vide da je nije lako živjeti i onda dolazi do raskoraka između obećanoga celibata i stvarnoga spolnoga života. Zatim, homoseksualne sklonosti teže se žive i lakše se pretoče u aktivnost u monoseksualnom ozračju, što je upravo slučaj u redovničkim zajednicama. Zbog seksualnih poremećaja i seksualne devijantnosti homoseksualnoj osobi je mnogo teže čisto živjeti nego heteroseksualnoj.

Kako konkretno postupati? Kada kandidat otkrije svoju homoseksualnu usmjerenost, onda treba da se napravi dobra dijagnoza; ako je potrebno i uz pomoć specijalista. Valja dobro utvrditi radi li se o strukturalnoj ili o pseudohomoseksualnosti, te da li je ona dio šire poremećenosti osobe (neuroze, opsesije,...). Je li homoseksualnost dublja ili površnija, to se može vidjeti iz odgovora na sljedeća pitanja: katkada se kandidat osjeća homoseksualno usmjeren; jesu li danje i noćne fantazije predominantno homoseksualne naravi, osobito pri masturbaciji, je li majka imala i ima li još uvijek velik utjecaj na kandidata; je li već imao seksualnu aktivnost s kojom istospolnom

26 Ujedinjena kanadska crkva, najveća protestantska organizacija u zemlji, usvojila je odluku da ubuduće svećeničku službu mogu vršiti i homoseksualne muške i ženske osobe (usp. *Slobodna Dalmacija*, od 28. kolovoza 1988, str. 10).

osobom, je li već višeputa imao homoseksualne aktivnosti i čine, je li ikada istinski bio privučen od osobe drugoga spola, je li mu zvanje bijeg od seksualnosti? Ako se na većinu pitanja odgovori pozitivno, onda je riječ o pravoj ili strukturalnoj homoseksualnosti, što je onda jasna kontraindikacija za svećeničko ređenje i redovničko zavjetovanje. Duhovnik, odnosno ispovjednik, treba kandidatu kazati da može Bogu služiti na drugi način i da će ga njegovo stanje vjerojatno cijeli život pratiti. Potrebno mu je pružiti pomoć i nakon napuštanja puta prema svećeništvu, odnosno redovništvu. Ako je homoseksualnost površna, prolazna, sporadična, (što treba dobro ispitati i utvrditi), ako je duhovni život solidan, ako je osoba psihički zdrava i normalna, ako je u odnosima s drugima normalna, ako postoji utemeljena moralna sigurnost da će budući spolni život biti uredan, ako možemo biti moralno sigurni da će osoba smireno i radosno živjeti celibat i čistoću, onda će u svakom pojedinom slučaju duhovnik odnosno ispovjednik zajedno sa kandidatom odlučiti o tome hoće li se rediti, odnosno polagati zavjete. Ta odluka ne smije se odgađati i valja se uvijek držati sigurnijega mišljenja i uvjerenja.

Temeljno pitanje pri odluci o pripuštanju ređenju ili zavjetovanju jest da li kandidat u tome stanju svoje sklonosti može *uredno živjeti celibat* i kao takav biti sretan i zadovoljan, je li kandidat svjestan svoje sklonosti, da li ju je prihvatio, vlada li njome, je li zbog nje u sebi smiren, da li kao takav želi i može drugima služiti u ljubavi i iz ljubavi živjeti celibat potpuno - odlučujuće je pritom prosuđivanju. Ako kandidat sebe ne prihvaća i nije miran, živjet će u strahu, depresiji, nemiru sa sobom, neće moći biti smireno i potpuno predan svojoj službi, neće moći živjeti celibat, lako će se odati alkoholu i sličnim porocima, duhovni život će postati formalnost, pa takav nije za ređenje. Celibat zahtijeva zrelu osobu, koja je svjesna i pozna svoje osjećaje i sklonosti, prihvaća ih i njima gospodari, ne potiskuje seksualnost i seksualne osjećaje, već njima uredno i smireno vlada. Takav je onda sposoban drugima služiti i za njih živjeti. I onda kada postoje jasni znakovi svećeničkoga zvanja, ako je kandidat imao homoseksualne aktivnosti, treba ga udaljiti od svećeništva, jer će se vrlo lako povratiti na svoja prijašnja iskustva. Ili treba u nekoliko godina provjeriti kandidatovu prikladnost, i to od slučaja do slučaja. Za kandidate koji osjećaju homoseksualnu sklonost, ali se ne upuštaju niti su se ikada upuštali u homoseksualnu aktivnost, odlučujući kriterij bit će psihička i duhovna zrelost, koju će prosuditi razboriti duhovni vođa.

U *duhovnom vodstvu* svećeničkih i redovničkih kandidata homoseksualnost ne smije biti za duhovnika ili ispovjednika osobita tema interesa, ali ni tabu-tema. O njoj će se govoriti u sklopu općeg govora o seksualnosti, čistoći, celibatu i zrelosti kandidata. Dakle, nikakve krajnosti: ni tabu-tema, ni eventualna provedba testova o tome, već vedar i smiren razgovor u kontekstu općeg afektivnog života i zrelosti kandidata. Ako kandidat otkrije duhovnom savjetniku svoju homoseksualnu usmjerenost i eventualne aktivnosti, on se neće iznenaditi, neće odmah sve potanko ispitivati, neće ga odmah slati psihijatru, osim ako su s tom sklonošću povezane psihičke poremećenosti osobe. Duhovnik i ispovjednik treba da pomažu kandidatu na putu njegova osobnoga spolnog dozrijevanja. u tome dozrijevanju treba da mu se pomogne da sam sebe što bolje upozna, shvati i prihvati. Duhovnik

treba da ga prihvati takvog kakav je, da mu daje priliku da sve svoje probleme, osjećaje i muke smireno i otvoreno iznese, da kandidat stvarno osjeti da mu duhovnik želi pomoći i da se trudi. Istina, duhovnik je odgovoran pred Bogom i Crkvom, ali to ne smije umanjiti njegovo razumijevanje i ljubav prema osobi. Neka se, dakle, stvori ozračje potpunoga međusobnog povjerenja. U tome ozračju duhovni će savjetnik primjenjivati u konkretnu slučajnu odgojno-pastoralne smjernice i načela koja Crkva naučava i nalaže.

Kada je riječ o *već zaredenim* svećenicima koji imaju homoseksualne sklonosti, valja znati sljedeće: mnogi svećenici otkrili su se kao takvi tek nakon ređenja, odnosno redovničkoga zavjetovanja. Prije ređenja nisu osjećali nikakve jače homoseksualne impulse niti su imali bilo kakvu aktivnost te vrste i mislili su da će moći živjeti u celibatu čisto i smireno. Kasnije, osobito u teškim okolnostima života (depresije, melankolija, seksualne opsesije i slično) otkriju da su neizlječivi homoseksualci. To ih navodi na različita ponašanja i reagiranja. Prve homoseksualne aktivnosti redovito su popraćene velikim osjećajem krivnje i grijeha, osjećajem manje vrijednosti te prakticiranjem jake askeze, s ciljem da sobom vladaju. Napokon zaključuju da ne smiju živjeti dvostrukim životom, pretvarati se i biti glumci, biti na sablazan drugima. Istodobno obavljaju svoju službu sa svim mogućim zalaganjem, od drugih su cijenjeni i priznati, a oni znaju kakvi su. To ih dovodi do veće nutarnje osamljenosti i nemira nego druge svećenike. Prisiljeni su glumiti i tako živjeti svoju životnu dramu. Često ne znaju kome da se obrate za pomoć, ne nalaze osobu punoga povjerenja i dostatne kompetencije. Neki katkad pomišljaju čak i na samoubojstvo.

U daljnjemu životu svećenici homoseksualci se *različito postavljaju*. Neki misle da je homoseksualnost koju žive protivna svećeničkoj službi pa napuštaju svećeništvo. Drugi misle da su te sklonosti jače od njih pa nemaju osjećaja krivnje i grijeha, te svoje homoseksualno ponašanje humaniziraju koliko bolje mogu. Treći osjećaju veliku krivnju i grijeh, to im je "trn u tijelu", žalosti ih i remeti im životno zadovoljstvo i mir. Trude se i taj križ staviti u službu Bogu. Četvrti su laksisti i ne vide u homoseksualnom ponašanju zlo i grijeh. Takvi misle da svećenik može biti i heteroseksualac i homoseksualac. Ne vide u dovoljnoj mjeri zahtjevne obveze celibata, koje su svjesno obećali. Ponekad žive u homoseksualnoj kopiji. Peti se osjećaju konstitucionalnim homoseksualcima, ali ne prelaze na čine zbog straha, sablazni, grijeha, velike sposobnosti gospodarenja sobom i velike askeze u duhu Evanđelja.

Kako prema njima *pastoralno postupati*? Potrebno je inzistirati na dosljednosti zadanoj riječi u pogledu celibata, odnosno zavjeta čistoće i uskladiti život prema tome. Zatim je takvim svećenicima potrebno dati zgodnu mogućnost da otvoreno govore o svojim mukama, ne prezirati ih, ne odbacivati ih i ne omalovažavati ih. O eventualnom napuštanju svećeničke službe treba prethodno dobro razmisliti, moliti se, savjetovati se sa iskusnim i kompetentnim osobama i vidjeti da li je to u konkretnom slučaju najbolje rješenje. Napuštanje službe ne riješava homoseksualne probleme svećenika već ih otežava. Zato ako homoseksualna sklonost nije prejaka, treba ostati i živjeti kao svećenik i što savjesnije vršiti svoju službu. Crkveni poglavar ne smije nikada svećenika zbog njegove homoseksualnosti potcjenjivati dodje-

ljujući mu lošiju službu i mjesto, već mu pomoći i dati službu u kojoj će najbolje moći sebe ostvariti kao svećenik i koja će manje izazivati njegove homoseksualne impulse. I homoseksualne svećenike treba prosuđivati u kontekstu cjelokupnoga života, a ne samo pod vidom njihove spolnosti. Ne smije ih se ostaviti prepuštene samima sebi, osuđivati ih i u njih upirati prstom. Naprotiv, neka im se pomogne da se što bolje ostvare kao osobe i svećenici i da budu što vjerniji obćanom celibatu. Treba im dodijeliti takve službe koje će manje pogodovati buđenju homoseksualnih tendencija. Ako je potrebno, treba da se liječe. U svakom slučaju, valja izbjegavati grešne, prigode, sablazan i loš utjecaj na druge. Svoje sklonosti homoseksualna će osoba nastojati prihvatiti kao svoj križ i učiniti ih sredstvom posvećenja i spasenja, uključujući se kao takva u Kristovo pashalno otajstvo.

THE THEOLOGY OF HOMOSEXUALITY

This article begins by explaining Biblical texts referring to homosexuality, followed by a review of Church traditions and doctrinal documents regarding this phenomenon. The section on the moral assessment of homosexuality discusses the objective perception of homosexuality and considers the problems of subjective moral responsibilities. A separate section provides a detailed discussion of the pastoral approach to homosexuality through general pastoral directives, the relation between marriage and homosexuality as well as between marriage and celibacy.